

**EKONOMI
HÖGSKOLAN**
Lunds universitet

Kandidatuppsats

Juni 2009

**Ekonomiskt omotiverade nedskrivningar av goodwill
– konjunktorens påverkan**

Författare:
Susanna Olsson
Maria Zadik

Handledare:
Kristina Artsberg

Förord

Vi vill tacka alla som varit med under arbetet av denna uppsats och gett oss hjälp, råd och kritik. Först vill vi ge ett stort tack till de respondenter som deltagit i studien med sin tid och kunskap. Utan er hade arbetet inte kunnat genomföras.

Tack till vår handledare som har gett oss feedback på arbetet och fått oss att inse våra brister. Tack till våra kära pojkvänner som har stått ut med att leva med oss under våren. Även ett tack till de personer som har hjälpt oss att korrekturläsa uppsatsen.

Lund 2009-06-04

Susanna Olsson

Maria Zadik

Sammanfattning

Titel	Ekonomiskt omotiverade nedskrivningar av goodwill – konjunkturens påverkan
Seminariedatum	4 juni 2009
Kurs	FEKK01, Examensarbete kandidatnivå, 15 poäng
Författare	Susanna Olsson, Maria Zadik
Handledare	Kristina Artsberg
Nyckelord	Nedskrivningar, Goodwill, Big bath-redovisning, Resultatutjämnning, Swedbank, SEB
Syfte	Syftet med studien är att undersöka om och hur svenska banker använder ekonomiskt omotiverade nedskrivningar av goodwill för att styra sitt resultat beroende på konjunkturen.
Metod	Studien utgår från två företag för att kunna gå djupare in i fenomenen big bath-redovisning och resultatutjämnning. Den är utformad som en kvalitativ studie utförd genom dokumentstudie och intervjuer.
Teoretiska perspektiv	Den teoretiska referensramen är utformad ur två övergripande teorier, positiv redovisningsteori och institutionell teori, för att beskriva earnings management och då mer bestämt big bath-redovisning och resultatutjämnning.
Empiri	Empirin består av intervjuer med finansanalytiker och revisorer samt granskning av bankernas finansiella rapporter.
Resultat	Studien visar på att de två bankernas nedskrivningar kan tolkas och förklaras utifrån hypotesen big bath-redovisning, då de tagit sina nedskrivningar under lågkonjunktur.

Abstract

Title	Economically unmotivated impairments of goodwill – the influence of the economic cycle
Seminar date	4 June 2009
Course	FEKK01, Degree Project Undergraduate level, Business Administration, Undergraduate Level, 15 University Credit Points (UPC) or ECTS-cr
Authors	Susanna Olsson, Maria Zadik
Advisors	Kristina Artsberg
Key Words	Impairment of assets, Goodwill, Big bath accounting, Income Smoothing, Swedbank, SEB
Purpose	The purpose of this study is to research if and how Swedish banks use economically unmotivated impairments of goodwill to steer their results depending on the business cycle.
Methodology	This research paper is a case study of two banks to be able to go deeper in the understanding of the hypothesis big bath accounting and income smoothing. It is a qualitative study based upon documents and interviews.
Theoretical perspectives	The theoretical perspective is designed from two all- embracing theories, positive accounting theory and institutional theory, to describe earnings management and more decisive big bath accounting and income smoothing.
Empirical Foundation	The empirical foundation contains interviews with equity analysts, accountants and a review of the bank's financial rappers.
Conclusions	The study shows that the two bank's impairments can be interpreted and explained from the hypothesis big bath accounting, because they have taken their impairments during the economic recession.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	7
1.1	BAKGRUND	7
1.2	PROBLEMDISKUSSION	9
1.3	PROBLEMFÖRMULERING	11
1.4	SYFTE	11
1.5	DEFINITIONER	12
1.5.1	<i>Hypoteserna/fenomenen</i>	12
1.5.2	<i>Begrepp</i>	12
1.6	AVGRÄNSNINGAR	12
1.7	DISPOSITION	13
2	Metod	14
2.1	VETENSKAPLIGT ANGREPPSSÄTT	14
2.2	LITTERATURSÖKNING	15
2.3	VAL AV FORSKNINGSMETOD	16
2.3.1	<i>Val av studie</i>	17
2.3.1.1	<i>Trovärdighet och användbarhet</i>	17
2.4	DATAINSAMLINGSMETOD	18
2.4.1	<i>Dokumentstudie</i>	18
2.4.2	<i>Intervjuer</i>	19
2.4.3	<i>Urval</i>	20
2.5	KÄLLKRITIK.....	21
3	Institutionalia.....	24
3.1	IAS 36, NEDSKRIVNINGAR	24
3.2	KONJUNKTURCYKELN.....	25
4	Teori.....	27
4.1	TEORETISK REFERENSRAM	27
4.1.1	<i>Positiv redovisningsteori</i>	28
4.1.2	<i>Institutionell teori med sociologisk prägel</i>	29
4.1.3	<i>Earnings management</i>	30
4.1.3.1	<i>Income smoothing / resultatutjämnning</i>	31
4.1.3.2	<i>Big bath-redovisning</i>	32
4.2	SAMMANFATTNING AV TEORIN	34

5	Empiri	35
5.1	SWEDBANK	35
5.2	SKANDINAVISKA ENSKILDA BANK, SEB	36
5.3	ÅRSREDOVISNINGAR OCH DELÅRSRAPPORTER	37
5.3.1	2006	37
5.3.2	2008	38
5.3.3	2009, januari - mars	39
5.4	SWEDBANKS OCH SEB: NEDSKRIVNINGAR	40
5.4.1	Big bath-redovisning	41
5.5	NEDSKRIVNINGAR AV GOODWILL	42
5.5.1	Svårigheten att upptäcka earnings management	43
5.5.2	Big bath-redovisning och income smoothing	44
5.6	FINANSANALYTIKER VS REVISORER	45
5.7	SAMMANFATTNING AV EMPIRIN	46
6	Analys	47
6.1	BIG BATH-REDOVISNING	47
6.2	RESULTATUTJÄMNING	50
6.3	EARNINGS MANAGEMENT	51
6.4	POSITIV REDOVISNINGSTEORI	52
6.5	INSTITUTIONELL TEORI MED SOCIOLOGISK PRÄGEL	53
7	Resultat	55
7.1	RESULTAT	55
7.2	RESULTATREFLEKTION	56
	Källförteckning	57
	LITTERÄRA KÄLLOR	57
	ARTIKLAR	58
	UPPSATSER	59
	ELEKTRONISKA KÄLLOR	59
	RAPPORTER	60
	MUNTliga KÄLLOR	60
	Bilaga 1	61
	Bilaga 2	62

1 Inledning

I detta kapitel diskuteras den tidigare forskningen som utförts inom området. Två hypoteser ställs mot varandra för att sedan mynna ut i en problemformulering och ett syfte för studien.

1.1 Bakgrund

I Sverige har de noterade företagen följt International Financial Reporting Standards (IFRS) och International Accounting Standards (IAS) i sina koncernredovisningar sedan 2005. Att alla medlemsländer i Europeiska Unionen (EU) skall följa IFRS i sina koncernredovisningar är lagstadgat i EU sedan 2002. Detta för att underlätta för användarna av de finansiella rapporterna att jämföra rapporter från företag med olika nationaliteter. International Accounting Standard Board (IASB), som är ansvariga utgivare av normerna, strävar efter att bli förstahandsval i hela världen och då även i USA som idag redovisar efter General Accepted Accounting Principles in the US (US GAAP).¹

Eftersom IFRS är internationella redovisningsstandarder är de anpassade efter många olika länders lagar och praxis. För att underlätta användningen av dem är de principbaserade och inte regelbaserade.² På grund av detta ger IFRS företagen och revisorerna ett tolkningsutrymme i redovisningen. Även om handlingsfriheten kan uppfattas positivt finns det även negativa aspekter med friheten, eftersom de olika tolkningarna leder till osäkra bedömningar. För att företagen skall klara av att göra tillförlitliga bedömningar krävs kunskap och expertis, vilket många företag saknar. Det är då viktigt att revisorerna tar sitt ansvar och vägleder de ansvariga till korrekta bedömningar.³ Tolkningsutrymmet inom IFRS är som störst i de standarder som innefattar en värdering till verkligt värde.⁴

En standard där tolkningsutrymmet är stort är IAS 36, *Nedskrivningar*. I enlighet med denna standard skall företagen göra nedskrivningsprövningar på sina tillgångar när vissa indikatorer visar på att en tillgångs verkliga värde är lägre än dess bokförda. Vid en nedskrivningsprövning ställs det redovisade värdet mot återanskaffningsvärdet, som är det högsta av verkligt värde minskat med försäljningskostnader och nyttjandevärdet.⁵ Således blir problemen påtagliga vid nedskrivningsprövningar då verkligt värde skall beräknas.

¹ Marton, J et al, (2008): *IFRS – i teori och praktik*, s. 2-17

² Ibid. s. 2-17

³ Marton, J, (2008): *Redovisning: Redovisning och den kreativa klassen*, s. 29

⁴ Precht, E, (2007): *Är IFRS en tickande bomb?*, s. 21-24

⁵ *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS* (2008) FAR/SRS Förlag, Stockholm, IAS 36, p. 8, 18

I IAS 36 finns en lista med externa och interna faktorer som ger företagen exempel på vad de skall se till i sina nedskrivningsprövningar.⁶ Detta ger företagen chans att själva bedöma om dessa faktorer har inträffat samt om de anser att det verkliga värdet bestående understiger tillgångens bokförda värde.

Enligt IAS 36 skall det, till skillnad från materiella tillgångar, göras nedskrivningsprövningar årligen på goodwill och vissa immateriella tillgångar.⁷ Här kan företagen vara subjektiva i sina bedömningar då även andra faktorer påverkar ledningens och ekonomiansvarigas bedömningar, såsom bonus och resultatförväntningar et cetera. Även omvärldens förväntningar anses av vissa forskare väga in i besluten om nedskrivningar.⁸

Gunnar Ek, från Aktiespararna, har uttalat sin oro över potentiella värderingsproblem som kan uppkomma i samband med redovisning enligt IFRS, vid en konjunkturedgång. Problemen grundar sig i företagets möjlighet (och i somliga fall även skyldighet) att redovisa tillgångar till verkligt värde. Gunnar Ek befarar att värderingen till verkligt värde kan komma att påverka balans- och resultaträkningen negativt eftersom värdet på tillgångarna varierar med konjunkturen och marknadsvärdet. Det skulle innebära svårigheter för användarna av de finansiella rapporterna att jämföra företagets resultat över tid.⁹

I den rådande finanskrisen är uppföljningen och analysen av indikationer på nedskrivningsbehovet av stor betydelse.¹⁰ Pettersson och Simolin hävdar, i sin kandidatuppsats, att företagen har en benägenhet att vilja påverka resultatet med hjälp av nedskrivningar. Detta beroende på att subjektiva bedömningar ligger till grund för nedskrivningsprövningar. Det är dock viktigt att inte kreativiteten går överstyr eftersom företaget är beroende av omgivningens godkännande.¹¹

En bransch som utsätts för många värderingsfrågor är bankbranschen. Att bankerna drabbats hårt av den rådande finanskrisen är ingen nyhet. Bankerna är verksamma på en global marknad där kreditförlusterna har avlöst varandra. Kreditfrossa är ett uttryck som är på tapeten och rädslan för att låna ut pengar avspeglar sig i hela världsekonomin. De svenska bankerna har tagit hjälp av nyemissioner, vilket kan tolkas som en sista utväg för att kunna överleva krisen. Staten tvingas gå in med garanti- och stödåtgärder för att inte skapa bankpanik hos landets småsparare. Samtidigt sjunker förtroendet för bankerna med en rasande fart.¹²

De svenska bankerna kritiseras för sin involvering i Baltikum och övriga Östeuropa, däribland Ukraina. Utlåningen har skett utan kontroll i dessa länder, och nu börjar konsekvenserna av detta synas. Ämnet är glödhett och väldebatterat då Sverige, tillsammans med resten av världen, står inför en av de största finansiella kriserna någonsin.

⁶ *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS (2008)* FAR/SRS Förlag, Stockholm, IAS 36, p. 12

⁷ *Ibid.* IAS 36, p. 10

⁸ Sandberg, H et al. (2006): *Bedömningar vid nedskrivning av goodwill*, s. 29-33

⁹ Precht, E, (2007): *Är IFRS en tickande bomb*, s. 29-33

¹⁰ www.finansinspektionen.fi/Swe/Publicerat/Pressmeddelande/20_2008.htm, 2009-04-24

¹¹ Pettersson, S, Simolin, M, (2007): *Nedskrivning av goodwill - Konst eller vetenskap?* s. 32

¹² http://mobil.svt.se/2.22620/1.1482372/fortroendet_for_bankerna_har_rasat 2009-05-02

Detta är en av anledningarna till att författarna valt att fördjupa sig i ämnet. Ämnet i sig fascinerar då möjligheten till subjektivitet inom redovisningen öppnar upp för diverse analyser om bakomliggande motiv som ställer det tillåtna och otillåtna mot varandra. Valet av bankbranschen grundar sig i den uppmärksamhet bankerna getts i medierna. Det är intressant att undersöka ett relevant och väldebatterat ämne.

1.2 Problemdiskussion

Meningarna går isär när det gäller nedskrivningar under lågkonjunktur. Det finns forskare som menar att det finns en tendens att göra stora nedskrivningar då konjunkturen är låg eftersom förväntningarna på resultaten är små. Scott beskriver det enligt följande:

If a firm must report a loss, management may feel it might as well report a large one – it has little to lose at this point.¹³

Att nedskrivningarna försämrar resultatet ytterligare under en lågkonjunktur är inte betydelsefullt, i stället skjuts vinsten upp till framtida år. Företagen väljer att ta morgondagens förluster under lågkonjunkturen för att i kommande perioder redovisa högre resultat när konjunkturen vänder.¹⁴ Förfarandet kan förklaras med fenomenet big bath-redovisning, vilket i korta drag innebär att företaget medvetet sänker sitt resultat för att i framtiden kunna presentera ett bättre resultat.¹⁵

Tidigare forskning visar att big bath-redovisning existerar bland svenska börsnoterade företag. Forskningen påvisar att företagen utnyttjar möjligheten till nedskrivningar främst vid byte av verkställande direktör (vd) och negativa resultat. Detta för att företaget skall kunna visa högre resultat kommande år, i jämförelse med det tidigare året.¹⁶

Det finns dock forskare som hävdar motsatsen och menar att det ligger i företagets intresse att inte försämrat resultatet ytterligare i dåliga tider. De menar att företagsledningen hellre vidtar åtgärder för att jämna ut resultatet över tid, ett fenomen som kallas income smoothing eller resultatutjämning. Resultatutjämning innebär att företaget påverkar resultatet i en viss önskvärd riktning. Scott beskriver fenomenet:

Consequently, managers may smooth reported earnings over time so as to receive relatively constant compensation.¹⁷

En mängd olika faktorer påverkar den resultatutjämnande effekten.¹⁸ Nedskrivningar är ett av redovisningsinstrumenten som kan användas för

¹³ Scott, W. R, (2009): *Financial accounting theory*, s. 405

¹⁴ Ibid. s.405

¹⁵ Penman, S. H, (2003): *Financial statement analysis and security valuation*, s. 607-608

¹⁶ Haldorson, K, et al. (2007): *Big bath accounting – En studie om ledningens beteende*, s. 59

¹⁷ Scott, W. R, (2009): *Financial accounting theory*, s. 405

¹⁸ Stolowy, H, (2004): *Accounts manipulation: A literature review and proposed conceptual framework*, s. 21

ändamålet. Eventuella nedskrivningar belastar resultatet när det råder högkonjunktur medan de undviks i lågkonjunktur. Genom att undvika nedskrivningar blir företagets resultatkurva jämnare över tid. Detta gör att utdelningarna blir jämna över tid vilket kan anses gynna både företagsrepresentanter och aktieägare.¹⁹

Tidigare forskning visar även på svenska företags benägenhet och önskan att vidta åtgärder som genererar en resultatutjämnning.²⁰ Införandet av IFRS har inneburit förändrade möjligheter att utföra resultatutjämnande insatser. Tolkningsutrymmet när det gäller nedskrivningar av goodwill är en förändring som öppnar upp möjligheterna för resultatutjämnande handlingar.²¹

Redovisningen skall enligt IFRS:s föreställningsram ge användaren av de finansiella rapporterna en rättvis bild av företaget.²² På grund av tolkningsutrymmet och handlingsfriheten som IFRS ger kan bilden av företaget påverkas. Detta gör det svårt för användaren att avgöra om det är en korrekt bild av företaget som ges i rapporterna. Resultatutjämnning och big bath-redovisning är exempel där företagets subjektiva bedömningar kan utmynna i att den rättvisa bilden förvanskas och jämförbarheten försvåras.²³

Det finns de som påstår att det är redovisningsstandarderna som ligger bakom förekomsten av resultatutjämnning och big bath-redovisning. Uppfattningen är att det finns ett samband av orsak/verkan-karaktär där redovisningsstandarderna är orsaken och big bath-redovisning eller resultatutjämnning är verkan. Å andra sidan finns det forskare som menar att det inte stämmer. De menar att redovisningens standarder kan vara ett verktyg för att påverka resultatet men att det inte är orsaken till att fenomenet existerar. Orsaken bakom ligger till stor del i det mänskliga beteendet och att människor helst fattar beslut som gynnar dem själva.²⁴

Två exempel på företag som gjort stora nedskrivningar under den senaste tiden är Swedbank och SEB. De två svenska bankjättarna har lånat ut ofantligt mycket pengar till stora delar av Östeuropa. För ett par år sedan haglade lovorden över bankernas framgångar och lysande resultat. Nu är tongångarna av en helt annan klang. Katastrof och storhetsvansinne är ord som används för att beskriva bankernas agerande idag.²⁵

¹⁹ Scott, W. R. (2009): *Financial accounting theory*, s. 416

²⁰ Svensson, S, Wahlberg, K. (2004): *Resultatutjämnning – en studie av taktiska åtgärder i de finansiella rapporterna*, s. 83

²¹ Ardenstedt, T, Friberg, J. (2007): *Resultatutjämnning: en jämförelsestudie efter införandet av IFRS*, s. 39

²² *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS* (2008) FAR/SRS Förlag, Stockholm, FR, p. 46

²³ Svensson, S, Wahlberg, K. (2004): *Resultatutjämnning – en studie av taktiska åtgärder i de finansiella rapporterna*, s. 2; Bengtsson, H, Johansson, G. (2008): *Är Big bath en, av aktiemarknaden, accepterad redovisningspraxis?*, s. 4

²⁴ Shen Lie, (2008): *Relationships between the Earnings Management and Accounting Standards*, s. 154

²⁵ <http://www.va.se/nyheter/2009/04/30/sa-skapades-den-svenska-su/index.xml> 2009-05-02

Swedbank gör nu stora nedskrivningar av goodwill. De senaste två kvartalen har Swedbank gjort nedskrivningar på cirka 2,5 miljarder svenska kronor i Ukraina. Även SEB har gjort nedskrivningar av goodwill, men inte alls i samma utsträckning. SEB gjorde exempelvis inga nedskrivningar 2008 utan det var först i delårsrapporten januari-mars 2009 som banken gjorde dessa. Hur kommer det sig? Har Swedbank gjort betydelsefullt större investeringar? Eller har Swedbank gjort väsentligt sämre investeringar än SEB? Rodney Alfvén, bankanalytiker och analyschef på Chevreux har en möjlig förklaring till Swedbanks första kvartalsrapport 2009:

Det här är den första rapporten som den nye vd:n Michael Wolf presenterar, och då brukar man försöka ta ut liken ur garderoben. Den här rapporten karaktäriseras av detta.²⁶

Utifrån Swedbanks och SEB:s situation och agerande anser författarna att det finns en tydlig koppling till diskussionen kring nedskrivningar av goodwill. Således vill författarna motivera att en djupare undersökning av ämnet relaterat till de två aktuella exemplen, Swedbank och SEB, kan bidra till ett ytterligare perspektiv i forskningen.

1.3 Problemformulering

Ovanstående problemdiskussion har mynnat ut i följande frågeställning:

- ***Hur gör de svenska storbankerna, SEB och Swedbank, nedskrivningar av goodwill när det råder hög- respektive lågkonjunktur?***

Orsakerna till varför bankerna gör nedskrivningar av goodwill kan vara åtskilliga. Studien ämnar undersöka om orsakerna bakom nedskrivningarna kan förklaras utifrån hypoteserna om big bath-redovisning och resultatutjämning. Detta leder fram till nedanstående följdfråga:

- ***Vilka orsaker ligger bakom bankernas nedskrivningar?***

1.4 Syfte

Syftet med studien är att undersöka om och hur svenska banker använder ekonomiskt omotiverade nedskrivningar av goodwill för att styra sitt resultat beroende på konjunkturen.

²⁶ <http://sydsvenskan.se/ekonomi/article427928/Swedbank-rasar-pa-borsen.html> 2009-04-29

1.5 Definitioner

1.5.1 Hypoteserna/fenomenen

Earnings management: är ett sätt för företagsledningen att påverka resultatet i önskad riktning med hjälp av olika redovisningsåtgärder.

Big bath-redovisning: definieras som de ekonomiskt omotiverade val företagsledningen gör för att sänka resultatet ytterligare när resultatet redan är lågt och uppsatta mål ändå inte går att uppnå.

Income smoothing/resultatutjämning: definieras som ett sätt för företagsledningen att med hjälp av redovisningsåtgärder minska fluktuationer i resultatet för att skapa en jämn resultatutveckling över tid.

1.5.2 Begrepp

Goodwill: ”Goodwill som förvärvas i ett rörelseförvärv ses som en betalning för tillgångar som ger upphov till förväntade framtida fördelar som inte går att enskilt identifiera och att redovisa separat.”²⁷

Tolkningsutrymme: används som definition för det svängrum som IFRS lämnar åt företagen att göra bedömningar i sin redovisning för att den skall passa företaget och dess kontext.

1.6 Avgränsningar

Uppsatsen har avgränsats till att enbart undersöka hur företag använder sig av nedskrivningar av goodwill, på ett ekonomiskt omotiverat sätt, för att styra resultatet. Ytterligare exempel på resultatpåverkande åtgärder inkluderas alltså inte i studien.

Då det 2005 skedde en förändring i hur företag skall behandla sin goodwill har åren 2005-2009 valts ut till den longitudinella studien. Dessutom karakteriseras åren av såväl hög- som lågkonjunktur, vilket är fördelaktigt sett till studiens syfte.

Ytterligare avgränsningar som gjorts är valet av två fallföretag inom bankbranschen, Swedbank och SEB. När det gäller bankernas nedskrivningar har en avgränsning gjorts som innebär att det först och främst är nedskrivningarna i Ukraina som beaktas. För att få en förståelse för nedskrivningarnas storlek sätts de dock i relation till koncernens goodwill i sin helhet, vid beräkningar. Fokus ligger således på Swedbanks och SEB:s nedskrivningar i Ukraina.

²⁷ Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS (2008) FAR/SRS Förlag, Stockholm, IAS 36, p. 81

1.7 Disposition

- Kapitel 1 – Inledning,*** presenterar en bakgrund av området samt en problemdiskussion som mynnar ut i en problemformulering och studiens syfte.
- Kapitel 2 – Metod,*** redogör för studiens metod samt motiverar alla val som gjorts under arbetets gång angående studiens ansats och metod.
- Kapitel 3 – Institutionalialia,*** presenterar den institutionalialia som används i studien.
- Kapitel 4 – Teori,*** presenterar den teoretiska referensram som ligger till grund för studiens empiriska datainsamling och analys.
- Kapitel 5 – Empiri,*** presenterar en sammanställning av den datainsamling som har genomförts.
- Kapitel 6 – Analys,*** ställer studiens empiri mot de valda teorierna.
- Kapitel 7 – Resultat,*** ger en tydlig genomgång av studiens resultat samt för en diskussion och reflektion runt detta.

2 Metod

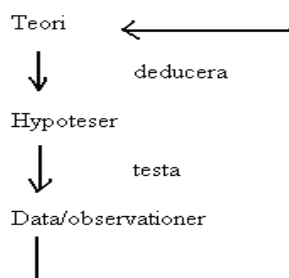
I detta kapitel beskrivs författarnas arbetsgång. Det ges motiveringar till varför vissa val gjordes och varför andra valdes bort. Förhoppningen är att läsaren skall få förståelse för tankarna bakom alla metodval.

2.1 Vetenskapligt angreppssätt

Studien tar utgångspunkt i en teoretisk referensram som är utformad och anpassad efter studiens syfte. Utifrån de valda teorierna ämnar författarna att testa befintlig teori i empirin. Undersökningen är således att betrakta som deduktiv i jämförelse med den induktiva ansatsen där undersökningen tar sin utgångspunkt i det empiriska materialet och syftet är att utveckla nya teorier.²⁸ Detta sågs som det mest försvarbara alternativet då teorin på området är så pass utbredd och omfattande. Kritiken mot denna ansats är att data som insamlas kan bli vinklad till att bara visa den sida som passar de befintliga teorierna. Det ansågs dock inte vara fallet i denna studie då två motstridiga hypoteser används.

Syftet med uppsatsen är att undersöka, beskriva och öka förståelsen kring det valda ämnet. Därför är undersökningen av deskriptiv karaktär. Avsikten är inte att tala om hur verkligheten bör se ut genom skapande av nya normer, vilket det normativa synsättet syftar till.²⁹

Deskriptiv/deduktiv

Figur 1: Deskriptiv/deduktiv (Källa: Artsberg, K, 2005 s. 33)

Som figur 1 visar tar uppsatsen avstamp i de valda teorierna för att testa dessa i empirin. Det genomförs genom att testa två motsatta hypoteser i det empiriska materialet. Detta för att undersöka om det går att finna stöd åt endera eller båda hypoteserna i empirin.

²⁸ Artsberg, K, (2005): *Redovisningsteori – Policy och praxis*, s. 31

²⁹ *Ibid.* s. 32-34

2.2 Litteratursökning

I uppsatsens inledande skede läste författarna in sig på ämnet, för att försöka bilda sig en uppfattning om tidigare forskning i syfte att hitta ett intressant perspektiv värt att fördjupa sig i. I denna första fas skiftade uppsatsens inriktning ett antal gånger. Först gjordes en övergripande litteratursökning på ämnet nedskrivningar. Universitetets databas Elin@Lund, FAR/SRS Online, samt ABI Inform användes för litteratursökningarna. Först användes övergripande sökord som impairment of assets, accounting och IFRS. För att få tillgång till aktuell litteratur avgränsades sökningarna, inledningsvis, till 2000-talet.

Litteratursökningarna resulterade i en fokusering på goodwill, då det verkade vara ett problematiskt redovisningsområde. Detta beroende på att det nyligen skett förändringar som inneburit att goodwill numera skall provas för nedskrivning årligen istället för, som tidigare, skrivs av på max 20 år.

I baktankarna fanns en vilja att koppla ämnet till den rådande finanskrisen. Glädjande nog hittades motsägelsefulla teorier om när och hur företagen väljer att göra sina nedskrivningar beroende på konjunkturen. Då detta verkade vara en intressant tråd att dra i ledde det vägen till fenomen big bath-redovisning och resultatutjämnning, och litteratursökningarna inriktades på dessa begrepp. Här användes således mer fokuserade sökord, såsom earnings management, big bath accounting och income smoothing. Även sökningar på referenslitteratur från olika artiklar och uppsatser användes för att hitta originalkällor som verkade användbara och vedertagna inom området. Här fick tidsramen utökas då vissa källor var från tidigare decennium.

Litteraturen som genomsöktes låg till grund för val av teorier och delar av teorier som används i studien. Större delen av tidigare forskning, som författarna granskade, tog avstamp i den positiva redovisningsteorin. Därför var valet av positiv redovisningsteori enkelt. Den institutionella teorin diskuterades inte i lika stor utsträckning, men den ansågs ändå vara ett bra komplement, då den belyste orsakerna bakom mänskligt agerande i samband med olika val inom redovisningen. Den del av teorin som belyste just detta har benämningen institutionell teori med socialistisk prägel. Således valdes just den delen av teorin ut för uppsatsens teoretiska referensram.

Det bör nämnas att de utvalda teorierna förenklades och anpassades för att uppfylla studiens syfte. Positiv redovisningsteori och institutionell teori är två oerhört omfattande teorier, som i sig består av ett stort antal teorier. Det var således nödvändigt att avgränsa teorierna och plocka ut de delar som kunde appliceras på den verklighet som studien ämnade undersöka.

Valen av vilka delar av teorierna som skulle inkluderas baserades i mångt och mycket på den förförståelse författarna bar med sig. De delar av teorierna som författarna upplevde var lämpliga att anamma inkluderades. Ett exempel var agent-principal-problemet inom positiv redovisningsteori. Även om agentteorin inte fick ett eget avsnitt i den teoretiska referensramen inkluderades delar av den under rubriken positiv redovisningsteori. Ett viktigt kriterium för valet av delarna från de övergripande teorierna positiv redovisningsteorier och institutionell teori

var hur väl de kunde användas för att förklara och analysera earnings management, big bath-redovisning samt resultatutjämnning. Delar av agentteorin valdes ut efter detta kriterium, och på liknande sätt valdes även övriga delar inom teorierna ut.

Även earnings management är en teori med många dimensioner. Här lades fokus på nedskrivningarnas resultatpåverkan samt på de perspektiv som inkluderade big bath-redovisning och resultatutjämnning. Likaså valde författarna att lägga fokus på nedskrivningar av goodwill när det gällde de specifika hypoteserna om big bath-redovisning och resultatutjämnning. Således inkluderades inte samtliga aspekter av de båda hypoteserna i den teoretiska referensramen, utan enbart de delar som författarna kunde koppla till nedskrivningar av goodwill.

2.3 Val av forskningsmetod

Valet av metod stod inledningsvis mellan en renodlad kvalitativ metod eller en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod. Anledningen till att en renodlad kvantitativ undersökning valdes bort var att författarna befarade att det skulle bli alltför omfattande att genomföra ett kvantitativt test av önskad karaktär. Det skall också nämnas att det har gjorts ett stort antal kvantitativa undersökningar i såväl Sverige som USA. Många av de tidigare kvantitativa forskningarna undersöker bland annat sambandet mellan nedskrivningar, vd-byte, aktiekurser och resultatmått. Resultaten av dessa har författarna tagit del av och de diskuteras i inledningskapitlet.

Även om ytterligare en kvantitativ undersökning skulle kunna påvisa ett samband mellan storleken på nedskrivningar och konjunkturen valde författarna bort den kvantitativa metoden. Det berodde främst på viljan att bidra med ett nytt perspektiv, vilket författarna inte såg lika stora möjligheter till att göra utifrån en kvantitativ ansats. Därför valdes denna metod bort i ett relativt tidigt skede av arbetet med uppsatsen.

Författarna övervägde även en studie av kombinerad karaktär, med både kvalitativa och kvantitativa inslag. Undersökningen skulle i så fall bestå av en granskning av ett stort antal årsredovisningar där sedan fördjupning skulle ske med hjälp av kvalitativa intervjuer för att få förklaring till nedskrivningarna och lättare kunna knyta dem till konjunkturcykeln. Anledningen till att en studie av kombinerad karaktär valdes bort var att den kvantitativa delen troligtvis skulle ta för stort utrymme. Fördelen skulle vara möjligheten att täcka ett större område och chansen att göra generaliseringar. Dessa fördelar ställde författarna mot risken att den kvalitativa delen skulle bli ytlig och intetsägande, just beroende på att den kvantitativa delen skulle kräva stort utrymme.

Valet föll istället på en renodlad kvalitativ ansats. Förhoppningarna var att ett kvalitativt angreppssätt skulle bidra med ytterligare ett perspektiv samt en djupare förståelse för fenomenen big bath-redovisning och resultatutjämnning. Det som lockade var möjligheten till fördjupning av de bakomliggande orsakerna. Samtidigt fick potentialen till fördjupning ställas emot den begränsade

möjligheten att generalisera resultatet. Författarna ansåg dock att fördelarna med en fördjupning i ämnet övervägde och att den kvalitativa metoden lämpade sig bäst sett till syftet med studien.

2.3.1 Val av studie

Studien utformades som en longitudinell fallstudie av de två bankerna Swedbank och SEB. Valet av bankbranschen berodde främst på branschens konjunkturkänslighet. Swedbank och SEB kändes som rätt val att exemplifiera med då detta var två banker som figurerade i media. Swedbank uppmärksammades mycket då de investerat mest i Östeuropa av de fyra svenska storbankerna. Även SEB har gjort stora investeringar i Östeuropa och kändes därför som ett bra jämförelseobjekt. Anledningen till att Nordea och Handelsbanken valdes bort berodde på att de, i första hand, har sin fokus på de nordiska länderna. Även de har investerat i Östeuropa, men inte i samma utsträckning som SEB och Swedbank.³⁰

Tanken var ursprungligen att jämföra en bank som gjort nedskrivningar med en bank som inte gjort några, i syfte att ställa agerandet och valen mot varandra. Stora nedskrivningar skulle i så fall analyseras utifrån big bath-redovisning och avsaknaden av nedskrivningar utifrån income smoothing. Swedbank och SEB valdes därför att de skiljde sig åt i årsredovisningarna 2008. Senare visade det sig dock att även SEB valt att göra stora nedskrivningar, men inte förrän under första kvartalet under 2009. Fokus hamnade då på varför båda valt att göra stora nedskrivningar, varför SEB väntat till 2009 och vilka skillnader/likheter bankernas agerande uppvisade.

Studiens upplägg, som en fallstudie, var tänkt att ge läsaren en lättare förståelse och en klar röd tråd genom arbetet. Uppsatsen kan dock inte ses som en renodlad fallstudie. En fallstudie betecknas, som bekant, av observationer, intervjuer och en kvalitativ djupdykning.³¹ Uppsatsen uppfyller inte all dessa delar, då access till betydelsefull data från bankerna omöjliggjordes genom deras ovilja att delta.

2.3.1.1 Trovärdighet och användbarhet

En fallstudie, enligt den kvalitativa metoden, erbjuder en större intern giltighet men det sker på bekostnad av den externa giltigheten.³² I denna studie ansågs den interna giltigheten vara viktigare än den externa, eftersom fördjupningen var det centrala. Möjligheten att generalisera i allmänhet kändes inte betydelsefullt för studien, då syftet är av en kvalitativ karaktär.

³⁰ Årsredovisning Nordea, 2008; Årsredovisning Handelsbanken, 2008

³¹ Bryman, A, Bell, E, (2005): *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, s. 72

³² Jacobsen, D. I, (2002): *Vad, hur och varför?*, s. 102

Användbarheten kan tyckas vara större vid en kvantitativ undersökning då det finns en möjlighet att dra generella slutsatser. Informationen riskerar dock att bli ytlig och lösryckt från sitt sammanhang.³³ Den kvalitativa ansatsen som valts för studien kan däremot generera mer specifik information om de två fallen. Utifrån resultatet från studien kan det sedan genomföras ytterligare undersökningar och eventuellt kan det då generera en intersubjektivitet som accepteras av flera. Intersubjektivitet innebär att en situation där fler individer uppfattar samma fenomen på samma sätt.³⁴ Detta visar på att användbarheten är stor även här.

2.4 Datainsamlingsmetod

Datainsamlingen bestod inledningsvis av en granskning av Swedbanks och SEB:s årsredovisningar från 2006 och 2008 samt bankernas första delårsrapport 2009. Granskningen genomfördes genom en djupare undersökning av noterna gällande nedskrivningar samt en mer övergripande genomgång av den resterande rapporten. Därefter intervjuades ett antal finansanalytiker i syfte att få deras syn på bankernas nedskrivningar och orsakerna bakom dessa. För att få en bredare uppfattning om ämnet gjordes även intervjuer med ett par revisorer kunniga inom området. Tanken var också att undersökningen skulle innefatta ett par intervjuer med representanter från bankerna. Dessvärre mottogs inga svar från vare sig SEB eller Swedbank, vilket omöjliggjorde intervjuer med representanter från bankerna

2.4.1 Dokumentstudie

Då studiens syfte är att undersöka om och hur svenska banker använder ekonomiskt omotiverade nedskrivningar av goodwill för att styra sitt resultat beroende på konjunkturen valdes de fem senaste åren ut för fördjupning. Detta på grund av att dessa år kan ses representera en konjunkturcykel. Dokumentstudien bestod av en genomgång av årsredovisningarna från 2006 och 2008 samt delårsrapporten januari-mars 2009. Åren 2006 och 2008 valdes då de karakteriseras av ett år i högkonjunktur respektive ett år i lågkonjunktur. Genom de valda årsredovisningarna togs även åren 2005 och 2007 med i beaktning, då de är jämförelseår i respektive rapport. Vid behov användes även dessa årsredovisningar för förtydligande.

³³ Jacobsen, D. I, (2002): Vad, hur och varför?, s. 41

³⁴ Ibid. s. 256

2.4.2 Intervjuer

Två intervjuguider utformades, en strukturerad variant till finansanalytikerna och en semistrukturerad till revisorerna.

Valet av en strukturerad intervjuguide till finansanalytikerna berodde på att de intervjuades via e-post. På grund av att analytikerna arbetar i Stockholm respektive London var besöksintervjuer uteslutet. Författarnas andrahandsval var telefonintervjuer men med hänsyn till analytikernas fullspäckade scheman föll sig valet på e-postintervjuer.

Revisorerna som deltog i undersökningen intervjuades via besök och per telefon. Semistrukturerade intervjuer ansågs då som lämpligast för intervjuerna med revisorerna. På så sätt gavs möjligheten att ställa följdfrågor samt utveckla resonemangen ytterligare.

Först utformades intervjufrågorna till analytikerna, eftersom de ansågs besitta mer specifik information om de valda bankerna. Dessa frågor utformades utefter data som dokumentstudien tillhandahöll. Då de finansiella rapporterna inte visade några spår av resultatutjämnning, formulerades inga frågor om detta fenomen till finansanalytikerna. Det kändes helt enkelt omotiverat att fråga analytikerna om resultatutjämnning när det inte gick att koppla detta till bankerna. I efterhand kunde det dock konstateras att ett par frågor om analytikernas syn på resultatutjämnning och dess förekomst hade varit användbart som en jämförelse till det revisorerna sade om fenomenet.

Frågorna till revisorerna formulerades efter det att svaren från finansanalytikerna mottagits, således fanns en chans att fråga revisorerna om analytikernas uttalanden. Detta ansågs värdefullt då de två yrkesgrupperna bidrog med olika perspektiv och kunskap. Frågorna utarbetades med syfte att fånga revisorernas syn på nedskrivningar av goodwill, earnings management, big bath-redovisning och resultatutjämnning. Här kändes det motiverat att fråga om såväl big bath som resultatutjämnning, eftersom frågorna inte var specificerade till enbart bankerna utan även till ett bredare perspektiv av nedskrivningar. Förhoppningen var också att hitta en förklaring till varför det inte fanns någon tendens till resultatutjämnning i bankernas årsredovisningar. Revisorernas deltagande kan ses som en bonus, ett ytterligare perspektiv som ökar förståelsen för nedskrivningarna och förekomsten av earnings management.

Avsikten var att intervjua representanter från huvudkontoren på respektive bank. På så sätt skulle bankerna få en chans att ge sin version av nedskrivningarna av goodwill och dess orsaker. Anledningen till att dessa intervjuer skulle ske sist var att författarna skulle kunna ta med information från de tidigare intervjuerna, med revisorer och finansanalytiker, för att ställa mer precisa och slagkraftiga frågor. Som sagts ovan kunde dessa intervjuer inte genomföras då varken SEB eller Swedbank svarade på författarnas förfrågningar om deltagande i studien.

Intervjuerna med revisorerna spelades in för att möjliggöra för författarna att fånga upp så mycket som möjligt av respondenternas svar och dess nyanser. Detta ansågs vara det mest försvarbara alternativet då det är lätt att tappa fokus om

intervjuerna istället för anteckningar. Risken finns då att intervjuerna koncentrerar sig för mycket på anteckningarna och missar viktiga detaljer i intervjuerna. Det ansågs även vara svårare att återge svaren i citat utan en inspelning att luta sig tillbaka på. Det skulle innebära en större risk att ord missuppfattades och att citaten inte blev ordagrant återgivna. För att vara säkra på att få ut så mycket som möjligt av intervjuerna var båda författarna med vid intervjutillfällena. Detta ansågs även bidra med att båda respondenterna skulle få liknande förklaringar och formulering av frågorna. Det går dock inte att bortse helt från en eventuell intervjuareffekt då det är svårt att avgöra hur respondenterna påverkades vid intervjun. Eftersom alla sinnesintryck påverkar situationen och samspelet mellan respondent och intervjuare är det svårt, till och med omöjligt, att åstadkomma en helt neutral intervju.³⁵

Den uppmärksamme läsaren upptäcker kanske att intervjuguiderna inte innehåller några direkta frågor om positiv redovisningsteori eller institutionell teori med sociologisk prägel. Det beror på att författarna såg dessa teorier som övergripande och analytiska teorier som främst skulle användas i analysen för att koppla samman teori och empiri. Dessutom har earnings management, big bath och income smoothing sina rötter i dessa överordnade teorier och således kan samtliga frågor trots allt kopplas till positiv redovisningsteori och institutionell teori.

2.4.3 Urval

Det bakomliggande motivet till valet av intervjuobjekt grundade sig i författarnas önskan att fånga redovisningens roll vid utförande, kontroll och användning av de finansiella rapporterna. Alla respondenter bidrar med olika perspektiv och bör således beaktas för en djupare förståelse.

Revisorerna har en bred kunskap om nedskrivningar av goodwill och ansvarar för att de finansiella rapporterna ger en rättvisande bild av företagen. Finansanalytikerna har å andra sidan en mer specifik kunskap om Swedbank och SEB och ser först och främst till investerarnas intressen. Bankrepresentanterna är de som innehar intern information om företagets agerande. De har troligtvis företagets bästa i åtanke och vill framställa en så attraktiv bild som möjligt av företaget.

Valet av att intervjua revisorer berodde, som sagt, på deras breda kunskaper och erfarenheter av nedskrivning av goodwill. Då de kommer i kontakt med många företag och har som uppgift att kontrollera deras redovisning, kan de ge en insikt om hur företag redovisar och utför sina nedskrivningar. Den specifika kunskap som finansanalytikerna besitter om exempelföretagen anses vara mycket värdefull för studien. De har en insikt i hur användarna tänker och en mångårig erfarenhet av att analysera finansiella rapporter. Det ansågs även viktigt att inkludera bankernas perspektiv då de har en central roll i undersökningen.

³⁵ Jacobsen, D. I. (2002) *Vad, hur och varför?*, s. 162, 270

Först skickades förfrågningar ut till revisionsbyråerna, Öhrlings, SET, KPMG och Deloitte i syfte att hitta experter inom det valda ämnet. Dessa byråer valdes då de är stora revisionsbyråer i Sverige och ansågs därför besitta mycket användbar kunskap och erfarenhet. Två revisorer var villiga att ställa upp på intervjuer. Resterande förfrågade revisorer svarade inte eller svarade att de inte hade tid att delta.

I valet av finansanalytiker valdes de som stod listade i SEB:s och Swedbanks årsredovisningar som analytiker som följer företagen. Detta för att de ansågs ha störst kunskap om företagen och dess utveckling. Förfrågningar skickades via e-post till cirka tjugo finansanalytiker. Förfrågningarna skickades i första hand till analytiker stationerade i Stockholm, men även till svenska analytiker stationerade i London. Tre finansanalytiker bidrog med sin medverkan i studien i form av e-postintervjuer.

Förfrågningar om deltagande i studien skickades även ut till respektive bank. Syftet var främst att ta del av deras perspektiv samt att få dem att kommentera revisorernas och analytikernas uttalanden. Då inget svar mottogs fick denna del strykas från undersökningen.

Alla förfrågade erbjöds anonymitet om de valde att delta i undersökningen. Det ansågs inte viktigt att skriva ut exakt vilka personer som svarat på frågorna. Det som var betydelsefullt var deras erfarenheter. Dessutom var deltagandet viktigare än möjligheten att namnge respondenterna. Det ansågs även vara känsligt att skriva ut de respektive byråerna som respondenterna arbetar på och därför valdes det att enbart inkludera de olika personernas erfarenhet inom området.

De viktigaste kriterierna för att få analytikerna att ställa upp verkade vara möjligheten att vara anonym samt att deltagandet inte skulle vara för tidskrävande. Anledningen till att många tackade nej var just tidsaspekten. Dessvärre var det många som inte ens tog sig tid att svara på förfrågan om deltagande.

2.5 Källkritik

Vid val av referenser och litteratur är det viktigt att vara kritisk mot det som har skrivits. Om litteraturen är av en sekundär karaktär, det vill säga att den är insamlad och sammanställd av någon annan än den ursprungliga författaren, är det extra viktigt att vara kritisk mot källan.³⁶ I denna uppsats användes i första hand primära källor, men i många av de uppsatser och artiklar som användes fanns det referenser till andra källor. I första hand söktes originalkällorna upp, men i enstaka fall var originalet inte tillgängligt och då användes den sekundära källan. Det gällde främst en artikel från Newsweek (se not 76) som var för gammal för att få tag på. Artikeln som refererade till Newsweek ansågs dock vara tillförlitlig då artikeln var utgiven av *Journal of Business Finance and Accounting*, en vedertagen tidskrift.

³⁶ Bryman, A, Bell, E, (2005): Företagsekonomiska forskningsmetoder, s. 230-231

Flertalet av de källor som användes i studien var refererade till i ett stort antal artiklar och uppsatser. Exempelvis användes Healys och Beidlemans definitioner då de framstod som etablerade förklaringar i många vetenskapliga artiklar. Därför antogs de vara av trovärdig och lämplig karaktär.

Ett antal kandidatuppsatser användes som referenser i inledningskapitlet. Då författarna av uppsatserna var studenter ansågs det extra viktigt att ställa sig kritisk mot deras resultat. Beroende på att de vid skrivandets stund troligtvis var relativt oerfarna forskare. Då deras referenser undersökts och uppfattats som pålitliga ansågs uppsatserna trots allt vara relevanta och tillförlitliga.

Internet användes i stor utsträckning i studien. Artiklar som användes i uppsatsen hämtades från diverse databaser. Dessa databaser ansågs vara tillförlitliga då de tillhandahållits av Ekonomihögskolan, via Mitt kursbibliotek. Detta betyder att de sedan tidigare var utvalda och kontrollerade av ansvarig bibliotekarie. Författarna förhöll sig trots allt kritiska till de källor som databaserna tillhandahöll, då det inte ansågs acceptabelt att svälja kunskap utan reflektion.

De källor som hämtades direkt från Internet var bland annat från SEB:s, Swedbanks och finansinspektionens webbplatser. Även tidningsartiklar från ett antal medier, såsom Sveriges Television och Sydsvenskan, hämtades direkt från hemsidorna. Dessa webbplatser ansågs vara trovärdiga då de var utgivna av välkända och vedertagna organisationer. Det var dock viktigt att försöka bedöma vad som var fakta och vad som var journalistens egna åsikter, vid genomgången av artiklarna.

I dokumentstudien användes finansiella rapporter utgivna av respektive bank. Då bankerna har sitt eget bästa i åtanke vill de självfallet få företaget att verka så stabilt och bra som möjligt. Därför var det viktigt att vara kritisk mot de rapporter som de själva presenterade. Eftersom de finansiella rapporterna har granskats och blivit godkända av revisorer ansågs de vara tillförlitliga.

Vid intervjuerna med finansanalytikerna användes frågeformulär över e-post. Eftersom intervjuerna inte utfördes via ett personligt möte eller över telefon var det svårt att säkerställa att det var rätt person som besvarade frågorna. Det ansågs dock vara rätt person som svarade på frågorna då e-posten kom från respektive persons e-postadress och var undertecknade med deras namn. Eftersom intervjuerna utfördes anonymt ansågs svaren vara ärliga och tillförlitliga. Ur ett kritiskt perspektiv beaktades dock risken att respondenterna missuppfattade frågorna. Även om intervjuguiden kompletterades med en bifogad definition av hypoteserna big bath-redovisning och resultatutjämning gick det inte att helt utesluta att finansanalytikerna tolkade definitionerna på ett annorlunda sätt än vad författarna tänkt sig. Det fanns även en risk att respondenterna sinsemellan tolkade definitionerna olika, beroende på deras olika förförståelse.

Intervjuerna med revisorerna skedde, som tidigare nämnts, över telefon och via besök. Vid besöksintervjun var det viktigt att skapa en atmosfär som fick intervjuobjektet att känna sig trygg med intervjuerna. Därför utfördes intervjun på revisorns arbetsplats, vilket ansågs vara bekvämt för denne. Respondenten erbjöds även anonymitet i ett försök att erhålla utförliga och ärliga svar. Även vid

telefonintervjun erbjöds respondenterna anonymitet och således ansågs svaren vara ärliga och tillförlitliga. I likhet med intervjuerna med finansanalytikerna var det viktigt att beakta risken att hypoteserna uppfattades olika. Skillnaden var att det här fanns en chans att mer utförligt förklara begreppen och dess innebörd, vilket även gjordes.

Utformningen av intervjuguiderna var direkt avgörande för vilken typ av data som intervjuerna genererade. Därför ifrågasattes och korrigerades dessa ett stort antal gånger av författarna och deras handledare innan den slutgiltiga intervjuguiden var färdigställd. Efter livlig interaktion med handledaren upplevde författarna att intervjuguiderna var välutformade och relaterade till studiens syfte och dess teoretiska referensram. I efterhand konstaterades dock att vissa frågor till finansanalytikerna kunde ha utformats bättre. Exempelvis kunde frågorna 4 och 5 (se bilaga 1) om SEB eventuellt utformats annorlunda, för att generera mer utförliga svar.

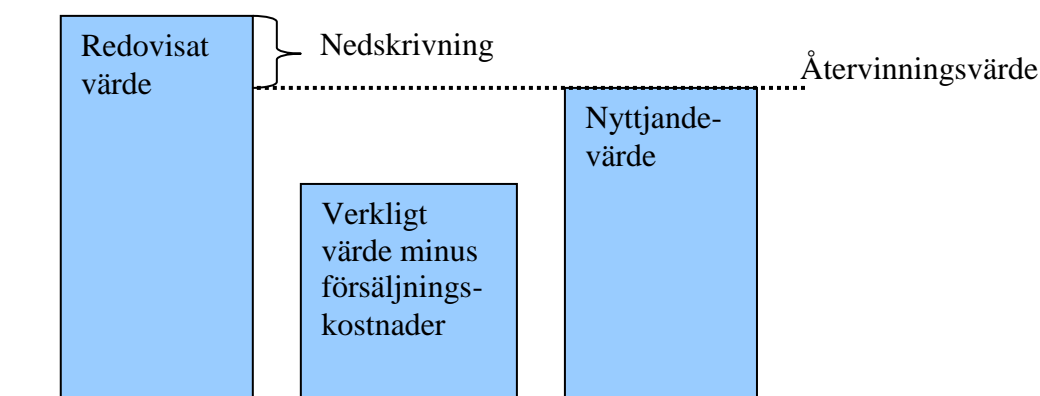
3 Institutionalia

I detta kapitel ges en beskrivning av den institutionalia som behandlas i studien. Det innefattar den redovisningsstandard som används samt en förklaring av konjunkturcykeln.

3.1 IAS 36, Nedskrivningar

Följande genomgång av standarden IAS 36, *Nedskrivningar*, behandlar enbart nedskrivning av goodwill då det är den del av standarden som är av intresse för denna studie.

Sedan 2005 skall företagen enligt IAS 36 göra en nedskrivningsprövning årligen för att undersöka om det behövs göras någon nedskrivning på balansposten goodwill. Prövningen går ut på att det redovisade värdet ställs mot återvinningsvärdet. Om det redovisade värdet överstiger återvinningsvärdet finns det behov att göra en nedskrivning. Återvinningsvärdet är det högsta värdet av det verkliga värdet minus försäljningskostnader och nyttjandevärdet. Om något av dessa värden understiger det redovisade värdet skall en nedskrivning göras.³⁷ (se figur 2)

Figur 2: Nedskrivningsprövning (Källa: Marton, J et al, 2008, s. 264)

Det verkliga värdet minus försäljningskostnader är det pris som ett avtal mellan två oberoende, kunniga parter satt på tillgången. Om detta inte skulle finnas är det verkliga värdet minus försäljningskostnader marknadspriset på den aktiva marknaden där tillgången kan säljas. Om båda dessa alternativ skulle vara obefintliga, vilket oftast är fallet, beräknas det verkliga värdet som det pris som skulle kunna uppnås vid en eventuell försäljning. Nyttjandevärdet är en beräkning av tillgångens alla framtida in- och utbetalningar diskonterat till ett nuvärde.

³⁷ Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS (2008) IAS 36, p. 8, 10, 18

Denna beräkning är baserad på ett antal antaganden som företaget måste göra. Antagandena skall spegla de ekonomiska förhållanden som företaget prognostiserar under tillgångens resterande livslängd.³⁸

När det gäller goodwill förklaras begreppet enligt följande i IAS 36:

Goodwill som förvärvas i ett rörelseförvärv ses som en betalning för tillgångar som ger upphov till förväntade framtida ekonomiska fördelar som inte går att enskilt identifiera och att redovisa separat.³⁹

Detta betyder att den goodwill som förvärvas måste delas upp på kassagenererande enheter.

En kassagenererande enhet är den minsta identifierbara grupp av tillgångar som vid en fortlöpande användning ger upphov till inbetalningar som i allt väsentligt är oberoende av andra tillgångar eller grupper av tillgångar.⁴⁰

När en nedskrivningsprövning sker görs den på hela den kassagenererande enheten för att se om det redovisade värdet understiger återvinningsvärdet. Det är då i första hand värdet på enhetens goodwill som skrivs ned.⁴¹

Företaget skall lämna vissa upplysningar om de nedskrivningar som skett under perioden. De skall lämna upplysningar om de händelser och omständigheter som gett upphov till nedskrivningsprövningen, beloppet på nedskrivningen, om den är beräknad till verkligt värde minus försäljningskostnader eller nyttjandevärde, vilka antaganden företaget har gjort vid beräkningen av återvinningsvärdet. Om företaget gör nedskrivningsprövningar på kassagenererande enheter skall speciella upplysningar lämnas om dessa i form av en beskrivning av enheten.⁴²

3.2 Konjunkturcykeln

En konjunkturcykel är en fluktuation på produktiviteten i ekonomin. En konjunkturcykel brukar ligga på mellan tre till åtta år, och cyklerna går i vågor. En konjunkturcykel är ekonomins förlopp från lågkonjunktur till högkonjunktur och vice versa. En konjunktur mäts i förändringar i bruttonationalprodukten (BNP) – när den faktiska BNP ligger under den potentiella BNP befinner sig landet i en lågkonjunktur.⁴³ (se figur 3)

En lågkonjunktur karaktäriserar av att aktiviteterna i ekonomin är låg, det vill säga att landets resurser inte är fullt utnyttjade, och att arbetslösheten är hög. Detta leder till att inflationen mattas av och företagets vinster sjunker. När det råder

³⁸ *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS* (2008) FAR/SRS Förlag, Stockholm, IAS 36, p. 25-32

³⁹ *Ibid.* IAS 36, p. 81

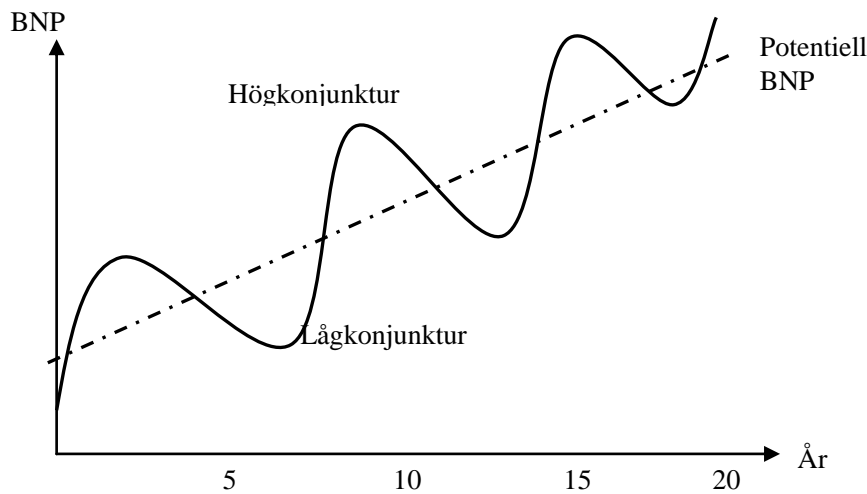
⁴⁰ *Ibid.* IAS 36, p. 6

⁴¹ *Ibid.* IAS 36, p.104

⁴² *Ibid.* IAS 36, p. 126-130

⁴³ Parkin, M, et al. (2000): *Economics*, s. 838-842

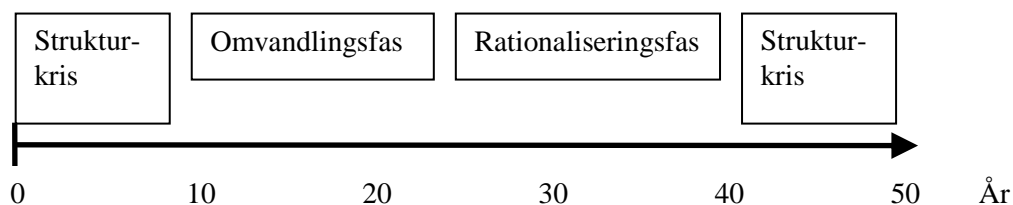
högkonjunktur ökar BNP, vilket beror på hög aktivitet, hög sysselsättning och oftast även hög inflation.⁴⁴

Figur 3: Konjunkturcykel (Källa: Egen)

En konjunktursvängning uppstår på grund av att BNP och andra makroekonomiska variabler förändras. Dessa är trögryrliga och därför varar konjunkturer i ett par år. På grund av vissa slumpvariabler kan dock en konjunktur svänga väldigt snabbt och oväntat, ett exempel är oljeprisökningar. Därför är ingen konjunkturcykel en annan cykels kopia, alla konjunkturcykler är unika.⁴⁵ Detta kan enligt Schön förklaras med att det finns andra ekonomiska cykler, strukturcykler, som är längre än konjunkturcykeln. Hur dessa cykler sammanfaller har stor betydelse på hur en konjunkturcykel ser ut.

Den längre cykeln varar i cirka 40 år och går från en omstruktureringsfas till en rationaliseringsfas och slutar i en strukturkris. (se figur 4) I omstruktureringsfasen utvecklas nya utvecklingsblock med nya innovationer och tillväxten får då en ny inriktning, i rationaliseringsfasen kulminerar det nya utvecklingsblocket och stabiliseras. När blocket är färdigutvecklat uppstår en strukturkris där aktiviteterna i ekonomin skiftar och behöver nya inriktningar.⁴⁶ I den nuvarande finanskrisen har en lågkonjunktur och en strukturkris troligtvis sammanfallit vilket gör att krisen blir djupare än om det bara varit en lågkonjunktur.

Figur 4: Strukturcykel (Källa: Institutet för tillväxtpolitiska studier, 2001, s. 11)

⁴⁴ Parkin, M, et al. (2000): *Economics*, s. 838-842

⁴⁵ Fregert, K, Jonung, L, (2005): *Makroekonomi – Teori, Politik & Institutioner*, s. 253-255

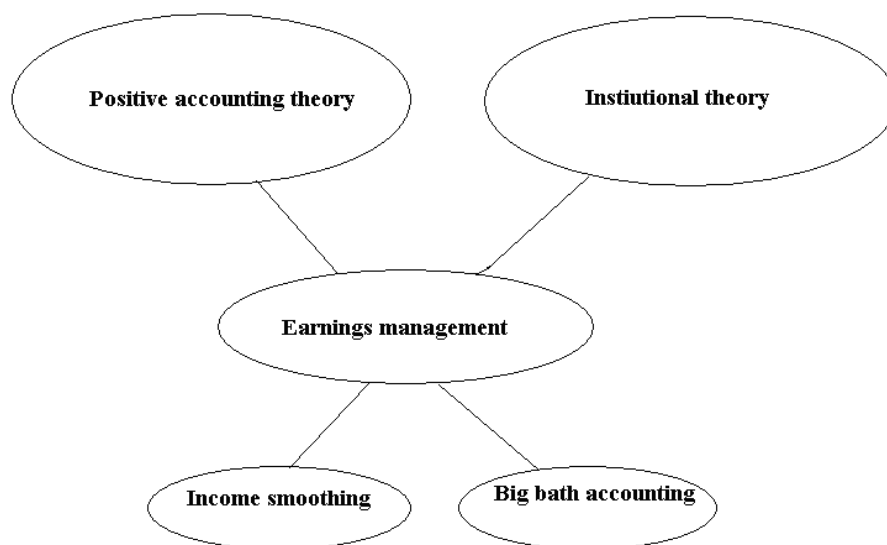
⁴⁶ Schön, L, (2000): *En modern svensk ekonomisk historia – Tillväxt och omvandling under två sekel*, s. 21-32

4 Teori

I detta kapitel ges en genomgång av den teoretiska referensram som ligger till grund för den empiriska datainsamlingen och analysen.

4.1 Teoretisk referensram

Denna uppsats ämnar undersöka om och hur svenska banker använder ekonomiskt omotiverade nedskrivningar av goodwill för att styra sitt resultat beroende på konjunkturen. För det ändamålet har två fenomen identifierats som förklarar hur beteendet kan tolkas, big bath-redovisning och income smoothing. Företeelserna är en del av en bredare teori som kallas earnings management, en teori som i sin tur kan förklaras utifrån ett antal teorier, däribland positive accounting theory (PAT), positiv redovisningsteori och institutional theory (IT), institutionell teori. Nedan illustreras (se figur 5) den teoretiska referensramen i syfte att ge läsaren en bättre överblick.

Figur 5: Överblick av den teoretiska referensramen (Källa: Egen)

Det finns två huvudsakliga teorier som avser att förklara redovisningen i praktiken. Det är positiv redovisningsteori och institutionell teori.⁴⁷ Positiv redovisningsteori är en teori som härleder förutsägelser om redovisningsval utifrån vilka effekter valen har på olika intressenter. Den institutionella teorin

⁴⁷ Falkman, P, Tagesson, T, (2008): *Accrual accounting does not necessarily mean accrual accounting: Factors that counteract compliance with accounting standards in Swedish municipal accounting*, s. 273

förklarar däremot valen i redovisningen utifrån organisationens aktörer som på olika sätt blir utsatta för så kallad institutionell press, via normativa och/eller efterhärmande påtryckningar.⁴⁸

4.1.1 Positiv redovisningsteori

Enligt PAT organiseras företagen på ett sätt som gör att utsikterna för överlevnad maximeras. Hur företagen organiseras på bästa sätt beror på olika faktorer, däribland den kontext som företaget befinner sig i. Redovisningspolicyn är en del av denna miljö och påverkar således, i kombination med andra faktorer, företaget och dess möjligheter att överleva.⁴⁹

PAT försöker förklara och förutsäga ledningens val av redovisningsprinciper genom att analysera de kostnader och förtjänster valen medför. Teorin baseras på antagandet att de olika aktörerna, till exempel företagsledningen och aktieägarna, är rationella och att de strävar efter att maximera sin egen nytta. Genom att jämföra nyttan med kostnaderna försöker aktörerna påverka valen i den riktning som gynnar dem mest.⁵⁰

Inom PAT framhålls att ett företag kan betraktas som ”a nexus of contracts” vilket innebär att företaget kan beskrivas utifrån den uppsättning av kontrakt som företaget ingår. Detta är kontrakt som företaget har med olika intressenter såsom anställda och investerare et cetera. Företaget har en önskan att minimera de kostnader, så kallade ”contracting costs”, som uppstår till följd av kontrakten. Agentkostnader och informationskostnader är exempel på kontraktskostnader som kan uppstå.⁵¹

Låga kontraktskostnader ligger i företagets bästa intresse, men om incitamenten till att hålla nere kostnaderna går i strid med företagsledningens drivkrafter att maximera sin egen nytta uppstår en intressekonflikt. Enligt PAT kommer företagsledningen då att agera i enlighet med vad som gynnar dem bäst. Ledningens beteende kallas då för opportunistiskt, vilket Zimmerman och Watts förklarar på följande sätt:

If managers elect to exercise discretion to their advantage [...] and the discretion has wealth redistributive effects among the contracting parties, then we say the managers acted ‘opportunistically’.⁵²

Företagsledningens möjlighet att agera på ett visst sätt påverkas av de redovisningsprinciper som finns. Ju striktare redovisningsrestriktioner desto mindre tolkningsutrymme finns för ledningen att utnyttja. Trots det förespråkar PAT att tolkningsutrymme bör finnas kvar, då det förbättrar företagets

⁴⁸ Collin, S.O.Y, et al. (2009): *Explaining the choice of accounting standards in municipal corporations: Positive accounting theory and institutional theory as competitive or concurrent theories*, s.142

⁴⁹ Scott, W. R. (2009): *Financial accounting theory*, s. 284-297

⁵⁰ Riahi- Belkaoui, A. (2004): *Accounting Theory*, s. 446-449

⁵¹ Ibid. s 447

⁵² Watts, R, Zimmerman, J, (1990): *Positive Accounting Theory: A Ten Year Perspective* s. 135

möjligheter att anpassa sig till oförutsedda händelser. PAT framhäver därigenom ett behov av balans mellan flexibilitet inom redovisningen och ledningens opportunistiska beteende.⁵³

4.1.2 Institutionell teori med sociologisk prägel

Enligt den institutionella teorin är en institution de spelregler som existerar för ekonomiskt samarbete. Enligt den sociologiskt präglade institutionella teorin tas däremot även människan och dennes beteende med i beräkningarna och analysen. Man ser inte enbart till de ekonomiska faktorerna utan även de mänskliga, både medvetna och undermedvetna avsikter. Detta gör att man då ser på institutioner mer som ett socialt tillstånd och processen till detta tillstånd. Här kan institutionen bestå av ett standardiserat mönster som organisationen använder sig av och ramar och regler som skapar dess handlingsutrymme.⁵⁴

Hur det sociala tillståndet uppstår beror på om organisationens aktörer blir utsatta för så kallad institutionell press, via normativa och/eller efterhärmande påtryckningar. De efterhärmande påtryckningarna kan uppstå när det går lite sämre för organisationen. Företaget kan då välja att se till liknande organisationer i sin omgivning och ta efter deras beteende i ett försök att lyckas på marknaden. Den normativa påtryckningen är en påtryckning från samhället. Alla aktörer blir formade av sina utbildningar, de organisationer de är medlemmar i och regelverken som finns uppsatta. Detta resulterar i att aktörerna inte ser objektivt på beslut utan tar normer och synsätt för givet.⁵⁵

Redovisningen skall möjliggöra ett rationellt beslutsfattande. Genom att sätta upp kunskapskrav, genom standarder och normer, kan man betrakta redovisningen som en institution. Kunskapskraven minskar insynen i redovisningen vilket gör att spelarna kan bygga upp egna regler och normer inom denna institution. Detta gör att det finns både en formell och en informell institution, där den formella är redovisningens ramverk och den informella är redovisningsprofessionen. Inom den informella institutionen finns det utrymme för så kallat earnings management. Detta gör det svårare för användarna av de finansiella rapporterna att följa och analysera dem. Detta på grund av att rapporterna blir mer komplexa och eventuellt även missvisande. Utifrån den sociologiska teorin ser man på de svårigheter som uppstår som att den informella institutionen inte vill förändra sig även om de formella institutionerna förespråkar detta.⁵⁶

⁵³Scott, W. R. (2009): *Financial accounting theory*. s. 285, 297

⁵⁴Falkman, P. (2000): *Teori för redovisning*, s. 149

⁵⁵Collin, S.O.Y, et al. (2009): *Explaining the choice of accounting standards in municipal corporations: Positive accounting theory and institutional theory as competitive or concurrent theories*, s.151-152

⁵⁶Falkman, P. (2000): *Teori för redovisning*, s. 149-150

4.1.3 Earnings management

Earnings management är ett begrepp med många dimensioner. Scott sammanfattar det i följande definition:

Earnings management is the choice by a manager of accounting policies, or actions affecting earnings, so as to achieve some specific reported earnings objective.⁵⁷

Hur ledningen går tillväga för att uppnå dessa effekter skiljer sig åt. En del håller sig inom lagens ramar medan andra tänjer och överskrider dem för att nå önskvärda resultat.⁵⁸

Earnings management möjliggörs genom det tolkningsutrymme som tillåts inom redovisningen. En del forskare hävdar till och med att earnings management är ett resultat av redovisningens standarder. De hävdar att utan redovisningsstandarder skulle earnings management inte existera.⁵⁹ Motståndarna till denna uppfattning hävdar dock att earnings management uppstår vid implementeringen av standarderna och inte på grund av standarderna, därför finns det ett inslag av mänsklig faktor som påverkar hur redovisningen används. Shen Lie uttrycker detta på följande sätt:

The earnings management does not exist because of the existence of the accounting standard, or disappear because of the disappearance of the accounting standard, but it has the base and incentive for its existence.⁶⁰

Det finns både positiva och negativa sidor med earnings management. Scott väljer att dela upp termen i en god och en dålig sida (se figur 6). Den goda sidan innefattar positiva aspekter med earnings management. Ett exempel på detta är när beteendet resulterar i användbar information till investerarna. Förväntningarna på företaget spelar då stor roll. Om marknaden är effektiv och har rationella förväntningar kommer en eventuell resultatpåverkan att förutses och justeringar för eventuella över- och underdrifter göras. Detta görs då oavsett vetskapen om specifika detaljer, men med förståelsen att ledningen har incitament att påverka resultatet.⁶¹

Den dåliga sidan kännetecknas av negativa aspekter som exempelvis opportunistiskt beteende hos företagsledningen, vilket exempelvis innebär att företagsledningen agerar kortsiktigt i ett försök att nå önskvärda resultat. På så sätt kan ledningen inkassera bonus då de uppnår uppsatta mål, men i ett längre perspektiv kan agerandet få negativa konsekvenser för företaget. Istället för att välja en redovisning som på bästa sätt förser användarna av de finansiella rapporterna med korrekt och tillförlitlig information, väljer företagsledningen det tillvägagångssätt som strategiskt sett gynnar dem bäst.⁶²

⁵⁷ Scott, W. R, (2009): *Financial accounting theory*, s. 403

⁵⁸ Shen Lie, (2008): *Relationships between the Earnings Management and Accounting Standards*, s. 154

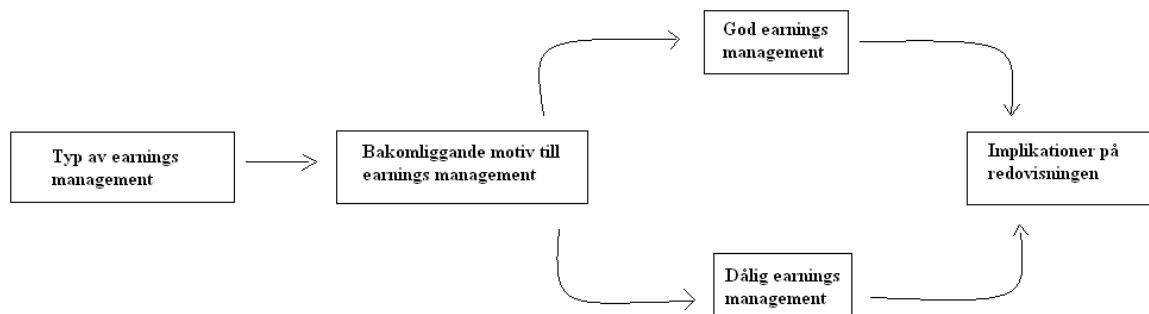
⁵⁹ Ibid. s. 154

⁶⁰ Ibid. s 155

⁶¹ Scott, W. R, (2009): *Financial accounting theory*, s418

⁶² Ibid. s. 427

Huruvida företagsledningen väljer att agera utifrån det goda eller det dåliga perspektivet beror på vilka de bakomliggande motiven är.⁶³

Figur 6: *Earnings management* (Källa: Scott, W.R. 2009 s. 402, fritt översatt)

Motiven som ligger bakom ledningens agerande kan vara åtskilliga. Strategiska övervägande i syfte att möta omvärldens förväntningar på företagets resultat är ett motiv till earnings management. Ledningens önskan att möta uppsatta mål för att få ta del av eventuell bonus är ett annat närliggande motiv. Ytterligare ett motiv kan vara att åskådliggöra intern information på ett önskvärt sätt. Ett exempel på hur ledningen kan kommunicera önskvärd intern information är resultatutjämnning, något som diskuteras mer ingående nedan.⁶⁴

Motiven är i sin tur beroende på vilken typ av earnings management företaget valt att anamma. Två fenomen som är väletablerade inom earnings management är big bath-redovisning och resultatutjämnning.⁶⁵

4.1.3.1 Income smoothing / resultatutjämnning

Income smoothing innebär att företagsledningen vidtar åtgärder för att minska fluktuationerna (variansen) i företagets resultat (vinst) över tid. Beidlemans definition lyder:

Smoothing of reported earnings may be defined as the intentional dampening of fluctuations about some level of earnings that is currently considered to be normal for a firm.⁶⁶

Målet med resultatutjämnning är att skapa en stadigt växande resultatkurva för företaget genom att reglera vinsten med hjälp av olika redovisningsmässiga åtgärder såsom nedskrivningar.⁶⁷ När resultatet är bättre än förväntat använder företaget värderingar och uppskattningar inom redovisningen för att justera ner resultatet. På motsvarande sätt försöker företaget med hjälp av olika

⁶³ Scott, W. R. (2009): *Financial accounting theory*, s. 402-427

⁶⁴ Ibid. s. 402-427

⁶⁵ Ibid. s. 402-427

⁶⁶ Beidleman, C. (1973): *Income Smoothing: The Role Of Management*, s. 653

⁶⁷ Stolowy, H. (2004): *Accounts manipulation: A literature review and proposed conceptual framework*, s. 24-26

redovisningsmässiga åtgärder justera upp det redovisade resultatet när det, under en period, är sämre än förväntat.⁶⁸

Tidigare forskning hävdar att ett underliggande syfte med income smoothing är att vilseleda användarna av de finansiella rapporterna. Företagsledningen försöker då jämna ut resultatet med hjälp av exempelvis nedskrivningar och justerar resultatet uppåt eller nedåt. På så sätt återges inte det verkliga resultatet, utan en manipulerad version som för intressenterna bakom ljuset.⁶⁹

Det finns dock de som menar att income smoothing kan gynna såväl utövare som användare.⁷⁰ Ett exempel på positiva effekter av resultatutjämning är när företagsledningen, med hjälp av earnings management, kommunicerar intern information som gynnar såväl företagsledningen som användarna av rapporterna. Det kan exempelvis ske när ledningen beslutar om att inte redovisa en onormalt stor vinst. Ett resultat som de vet att företaget inte kommer att kunna leva upp till i framtiden. Istället väljer företagsledningen att ta ytterligare kostnader som bidrar till att resultatet jämnas ut. På så sätt redovisas en hållbar vinst, vilket gläder både investerare och företagsledning. Investerarna är nöjda så länge företaget redovisar en stadig vinst och företagsledningen är glad när den kan behålla uppnåeliga vinstnivåer för framtiden.⁷¹

Enligt hypotesen om resultatutjämning finns det en hel del motiv bakom företagsledningens agerande. För det första väljer företagsledningen de redovisningsprinciper som maximerar den egna nyttan. Nyttan för företagsledningen beror bland annat på jobsäkerhet, lönenivå och löneökningstakt och är även beroende av företagets storlek och tillväxttakt. Aktieägarnas tillfredsställelse när det gäller företagsledningens agerande höjer ledningens status och belöning. Aktieägarnas tillfredsställelse är i sin tur beroende av hur tillväxttakten och stabiliteten för företagets inkomster ser ut. Dessa motiv bidrar till att företaget försöker utjämna resultatet dels för perioden i fråga, dels för resultatets tillväxttakt över en längre tidsperiod.⁷²

4.1.3.2 Big bath-redovisning

Big bath-redovisning är en metod som företag använder för att påverka den externa redovisningen. Företag använder sig av denna metod när de vill skjuta vinsten till framtida år av olika anledningar. Enligt Penman sparar företaget intäkter för framtida vinster. Han menar att detta är en extrem version i hur företagen kan skjuta vinster till framtiden.⁷³

⁶⁸ Fudenberg, D, Tirole, J, (1995): *A Theory of Income and Dividend Smoothing Based on Incumbency Rents*, s. 75-76

⁶⁹ Stolowy, H, (2004): *Accounts manipulation: A literature review and proposed conceptual framework*, s. 15

⁷⁰ Ibid. s. 15

⁷¹ Scott, W. R, (2009): *Financial accounting theory*, s. 415-416

⁷² Riahi-Belkaoui, A, (2004): *Accounting Theory*, s. 450-451

⁷³ Penman, S. H, (2003): *Financial statement analysis and security valuation*, s. 607-608

Healy definierar big bath som:

If earnings are so low that no matter which accounting procedures are selected target earnings will not be met, managers have incentive to further reduce current earnings by deferring revenues or accelerating write-offs, a strategy known as "taking a bath".⁷⁴

Några anledningar till att ta ett så kallat bad är när företaget byter ledning, när resultaten är låga eller när omgivningens förväntningar är låga på företaget resultat. När ett företag byter ledning, och framförallt byter vd vill denne ha ett lågt resultat första året för att följande år ha ett lättare mål att sträva efter. Ett annat motiv är för att visa att vd:n kan leda företaget till högre höjder jämfört med den föregående vd:n.⁷⁵

När det råder lågkonjunktur är omgivningens förväntningar på företagets resultat låga. Då tar företagen chansen att göra stora nedskrivningar för att, när konjunkturen sedan vänder, kunna redovisa branta återhämtningskurvor. Det poängteras i Newsweek, återgivet av Walsh:

Business is taking something of a (even if unwanted) bath anyway, so why not make the bath really bad and clean up our accounts.⁷⁶

Detta förekommer ofta när aktiemarknaden är i en svacka, som till exempel vid en finanskris eller lågkonjunktur. Uppfattningen är då att ett lite sämre resultat inte skulle göra mycket mer skada.⁷⁷

För att kunna identifiera ett big bath menar de amerikanska forskarna Elliot och Shaw att det troligtvis förekommer ett så kallat big bath om nedskrivningen är mer än en procent av tillgångens bokförda värde.⁷⁸ En annan operationalisering av fenomenet innebär att det troligtvis förekommit ett bad om nedskrivningen påverkar resultatet innan finansiella poster med mer än fem procent. För att räkna ut detta mått måste valet av resultatnivå först göras. Enligt Haraldsson *et al* är det mest logiska måttet rörelseresultat efter finansiella poster plus nedskrivningar, detta för att få resultatet utan nedskrivningens påverkan på detta. Formeln som används är: $[nedskrivningar / (rörelseresultat \text{ efter finansiella poster} + nedskrivningar)]$.⁷⁹

⁷⁴ Healy, P. M, (1985): *The effect on bonus schemes on accounting decisions*, s. 86

⁷⁵ Riahi-Belkaoui, A, (2004): *Accounting Theory*, s. 58

⁷⁶ Newsweek återgivet av Walsh, P, et al. (1991): 'Big bath accounting' using extraordinary items adjustments: *Australian empirical evidence*, s. 174

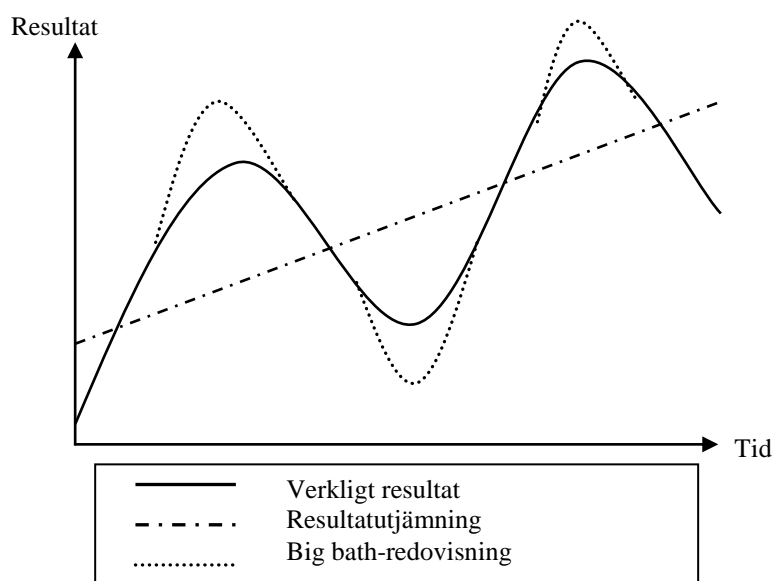
⁷⁷ Weberman, B, (1986): *Rumpelstilzchen Accounting*, s. 30-32

⁷⁸ Elliott, J. A, Shaw, W. H, (1988): *Write-offs as Accounting Procedures to Manage Perceptions*, s. 92

⁷⁹ Haldorson, K, et al. (2007): *Big bath accounting – En studie om ledningens beteende*, s. 35

4.2 Sammanfattning av teorin

Fenomenen big bath-redovisning och resultatutjämning är två motpoler inom earnings management. Det de har gemensamt är att de förklarar hur ledningen kan påverka företagets resultat med hjälp av olika redovisningsåtgärder. (se figur 7) Big bath-redovisning innebär att företagsledningen medvetet förvärrar resultatet under en viss period för att kunna redovisa en större vinst i framtiden. Vid resultatutjämning vidtar ledningen däremot åtgärder för att jämna ut resultatet över tid. Big bath-redovisning bidrar således till stora fluktuationer i företagets resultatkurva, medan resultatutjämning genererar en stabil resultatkurva.

Figur 7: Big bath-redovisning/resultatutjämning (Källa: Artsberg, K, 2009-04-15, föreläsning)

Big bath-redovisning och resultatutjämning kan anses vara både positivt och negativt för företagets intressenter, beroende på hur företagsledningen väljer att använda sig av redovisningen. Hur redovisningen används och varför företagsledningen agerar som de gör kan förklaras utifrån positiv redovisningsteori och institutionell teori.

5 Empiri

I detta kapitel redogörs studiens empiri. Först presenteras de valda exempelföretag, SEB och Swedbank, utifrån data insamlat från dokument samt intervjuer med finansanalytiker. Sedan redovisas det empiriska materialet från intervjuer med revisorer för en mer övergripande bild.

Presentationen av bankerna, dokumentstudien och intervjuerna med finansanalytikerna kan ses som naturliga inslag i empirin, då undersökningen är utformad som en fallstudie. Det som kan förbrylla läsaren är intervjuerna med de utomstående revisorerna. Dessa intervjuer kan ses som en bonus, en chans att vidga perspektivet och ta del av ytterligare reflektioner. Författarna ansåg att det var lämpligt då tillgång till bankrepresentanter inte var möjligt.

5.1 Swedbank

Swedbank har funnit sedan 1820 då den första sparbanken öppnade. Företaget har sedan dess vuxit till en av de största bankerna i Sverige och har under de senaste åren gått in på den internationella bankmarknaden. År 2005 gick Swedbank in på den baltiska marknaden genom att köpa Hansabank och företaget har sedan dess expanderat till största delen i de baltiska länderna.⁸⁰ I till exempel Estland har Swedbank 2008 cirka 50 procent av marknadsandelarna.⁸¹ År 2007 gick företaget in på den ukrainska marknaden genom ett förvärv av TAS-kommerzbank, numera OJSC Swedbank.⁸² Under de senaste två kvartalen har Swedbank gjort kraftiga nedskrivningar kopplat till investeringar i Ukraina på cirka 2,5 miljarder kronor.⁸³

Michael Wolf tillträdde som vd, efter den förra vd:n Jan Lidén, och koncernchef den 1 mars 2009. Detta ledde även till att ledningen skiftade. Till exempel tillsattes Erkki Raasuke, tidigare affärsområdeschef för Baltisk bankrörelse, till ny ekonomi- och finansdirektör.

Swedbanks vision är att vara den ledande finansiella institutionen på sina hemmamarknader. Företaget vill ha en öppen kommunikation med sina marknader. Banken strävar efter stora kundbaser, långsiktiga kundrelationer och höga marknadsandelar på sina hemmamarknader. Swedbanks fyra geografiska hemmamarknader är Sverige, Estland, Lettland och Litauen. Företaget har som ambition att även etablera fler hemmamarknader i Östeuropa, då helst i Ukraina och nordvästra Ryssland.⁸⁴

⁸⁰ www.swedbank.se/sst/inf/out/infOutWww1/0,,5788,00.html 2009-05-03

⁸¹ www.swedbank.se/sst/inf/out/infOutWww1/0,,280349,00.html 2009-05-03

⁸² www.swedbank.se/sst/inf/out/infOutWww1/0,,46242,00.html 2009-05-03

⁸³ Delårsrapport Swedbank, jan-mars 2009, s. 6

⁸⁴ Årsredovisning Swedbank, 2008, s. 6

5.2 Skandinaviska Enskilda Bank, SEB

SEB grundades 1856 och var då Sveriges först privatbank. Företaget har vuxit till att nu vara en av de fyra svenska storbankerna. På 2000-talet tog SEB steget utanför landsgränserna genom att köpa den tyska banken BfG, numera SEB AG. Företaget köpte även banker i alla de baltiska länderna samt i Polen. År 2005 gick SEB in på den ukrainska marknaden genom att köpa Bank Agio. Expansionen fortsatte 2007 genom köpet av Factorial Bank.⁸⁵ Under första kvartalet 2009 gjorde SEB en nedskrivning på 594 miljoner kronor på den goodwill som är knuten till förvärvet i Ukraina.⁸⁶

Inom sina valda områden strävar SEB efter att vara ledande i norra Europa avseende lönsamhet och kundnöjdhet. Företaget skall samtidigt ha en bra och uthållig vinsttillväxt. För att nå dessa mål arbetar de bland annat mot en ökad samordning inom koncernens olika områden. SEB satsar på områden som ger kunderna mervärde i form av rådgivning, valutahandel och alternativa investeringsprodukter. Strategins huvudteman är: ”operationell excellence”, kundnöjdhet och balanserad tillväxt. På grund av den rådande konjunkturedgången har de även byggt upp ett antal prioriteringar på kort sikt i form av att satsa på befintliga kunder, effektivitetshöjande åtgärder samt att ge råd till kunder i finansiella beslut.⁸⁷

⁸⁵ www.seb.se/pow/kampanjer/sebse150/SEB150_final/External_Web/sv/timeline/index.html
2009-05-03

⁸⁶ Delårsrapport SEB, jan-mars 2009, s. 3

⁸⁷ Årsredovisning SEB, 2008, s. 4

5.3 Årsredovisningar och delårsrapporter

(Mkr)	Rörelseresultat efter finansiella poster	Goodwill	Goodwill i Ukraina	Nedskrivningar av goodwill i Ukraina
År:				
2005	11 223	11773	63	0
2006	15 562	11668	63	0
2007	17 018	12419	594	0
2008	12 471	13692	594	0
2009, Q1	1 802	?	594	594
2008, Q1	2 410			

Tabell 1: Översikt av SEB (Källa: siffror baserade på SEB:s årsredovisningar)

(Mkr)	Rörelseresultat efter finansiella poster	Goodwill	Goodwill i Ukraina	Nedskrivningar av goodwill i Ukraina
År:				
2005	15 010	14329	0	0
2006	14 263	13889	0	0
2007	15 586	18624	4165	0
2008	13 819	18711	2553	1403
2009, Q1	-3 357	?	1150	1150
2008, Q1	3 718			

Tabell 2: Översikt av Swedbank (Källa: siffror hämtade från Swedbanks årsredovisningar)

5.3.1 2006

År 2006 karaktäriseras av högkonjunktur. Den ekonomiska tillväxten var hög i stora delar av världen, och bankerna såg positivt på framtiden. SEB och Swedbank tog klivet ut i Östeuropa och gjorde stora investeringar i bland annat Ukraina. SEB gick in i Ukraina genom ett förvärv av Bank Agio under 2005⁸⁸ och Swedbank förvärvade TAS-Kommerzbank i början av 2007.⁸⁹

SEB ansåg att potentialen att växa snabbt och mycket i Ukraina var stor och planerade för att öppna tio nya kontor i landet under den kommande tiden. Detta på grund av det låga antalet ukrainska invånare som har etablerade bankkontakter.⁹⁰

⁸⁸ Årsredovisning SEB, 2006, s. 91

⁸⁹ Årsredovisning Swedbank, 2006, s. 7

⁹⁰ Årsredovisning SEB, 2006, s. 11

Även Swedbank trodde på stora framtida vinster genom förvärvet av TAS-Kommerzbank som då var Ukrainas trettonde största bank och snabbt växande i privatsegmentet. Köpeskillingen på förvärvet låg på cirka 735 miljoner US dollar vilket inkluderade stora goodwillposter för Swedbank på cirka fyra miljarder kronor.⁹¹ (se tabell 2) Anledningen till att skillnaden är stor mellan 2007 och 2008 års goodwillpost beror bland annat på att cirka en miljard kronor har försvunnit som valutakursförluster.⁹² Genom förvärvet av TAS-Kommerzbank kom även CJSC TAS-Investbank med på köpet då detta var ett helägt dotterbolag.⁹³

På grund av den positiva framtidstron ansåg ingen av bankerna att det fanns något nedskrivningsbehov på goodwill. En känslighetsanalys gjordes i båda bankerna där diskonteringsräntan ändrades med en procentenhet utan resultat i nedskrivningsbehov.⁹⁴ SEB ändrade även den förväntade långsiktiga tillväxten i analysen, men även där utan resultat i nedskrivningsbehov.⁹⁵

5.3.2 2008

Under 2007 fortsatte expansionen för de två bankerna i Ukraina. Swedbank förvärvade, som sett ovan, TAS-Kommerzbank, numera OJSC Swedbank, samt fortsatte arbetet med att integrera de två bankerna.⁹⁶ SEB förvärvade ytterligare en bank, Factorial Bank för en köpeskillning på 759 miljoner kronor där en goodwill-post på 531 miljoner kronor ingick.⁹⁷ (se tabell 1)

Under de första tre kvartalen under 2008 såg man inte några större hot eller försämringar av ekonomin. Under det fjärde kvartalet började däremot de två bankerna känna oro för sin internationella verksamhet och utförde stora reservationer för kreditförluster och liknande poster.⁹⁸

I sitt agerande när det gäller nedskrivningar tog de två bankerna avvikande vägar. Swedbank gjorde stora nedskrivningar av goodwill kopplat till sina förvärv i Ukraina.⁹⁹ SEB däremot såg inte några nedskrivningsbehov i sin nedskrivningsprövning och känslighetsanalys.¹⁰⁰ Båda bankerna ansåg däremot att det inte fanns något nedskrivningsbehov av goodwill kopplat till investeringarna i de baltiska länderna.¹⁰¹ I Swedbanks fall användes enbart en generell ändring av diskonteringsfaktorn på 0,5 procentenheter i känslighetsanalysen för de baltiska länderna jämfört med det normala på en procentenhet.¹⁰²

⁹¹ Årsredovisning Swedbank, 2006, s. 89; Årsredovisning Swedbank, 2007, s. 94

⁹² Årsredovisning Swedbank, 2008, s. 82

⁹³ Årsredovisning Swedbank, 2007, s. 52

⁹⁴ Årsredovisning SEB, 2006, s. 91; Årsredovisning Swedbank, 2006, s. 72

⁹⁵ Årsredovisning SEB, 2006, s. 91

⁹⁶ Årsredovisning Swedbank, 2008, s. 24

⁹⁷ Årsredovisning SEB, 2008, s. 100

⁹⁸ Årsredovisning Swedbank, 2008, s. 24; Årsredovisning SEB, 2008, s. 24

⁹⁹ Årsredovisning Swedbank, 2008, s. 82

¹⁰⁰ Årsredovisning SEB, 2008, s. 100

¹⁰¹ Årsredovisning SEB, 2008, s. 100; Årsredovisning Swedbank, 2008, s. 82

¹⁰² Årsredovisning Swedbank, 2008, s. 82

Swedbank redovisade en nedskrivning av goodwill kopplat till investeringarna i Ukraina på cirka 1,4 miljarder kronor under sista kvartalet 2008. (se tabell 2) Detta på grund av den kraftiga nedgången i den ukrainska ekonomin. Nedgången samt osäkerheten om Ukrainas framtid gjorde att Swedbank ansåg sig tvungna att göra en omvärdering av sina tillgångar i Ukraina. De framtida kassaflödena som goodwillposten representerar skjuts fram i tiden vilket gör att de minskar i värde då de diskonteras.¹⁰³

I beräkningen av diskonteringsfaktorn tas det hänsyn till många olika faktorer, till exempel inflationen, BNP-tillväxt och marknadens riskfria ränta.¹⁰⁴ Swedbank använder sig av formeln [*Riskfri ränta* + $\beta \times$ (*Marknadens avkastningskrav* – *Riskfri ränta*) + α] vid beräkning av diskonteringsfaktorn.¹⁰⁵ Eftersom en ekonomis utveckling varierar över tid måste diskonteringsfaktorn spegla detta. Det görs genom att använda sig av olika faktorer för olika tidsperioder. I känslighetstestet när diskonteringsfaktorn ändras visar Swedbank på att vid en en-procentig höjning skulle nedskrivningen vara 0,8 miljarder kronor större och vid en sänkning på en procentenhet en miljard kronor lägre.¹⁰⁶

5.3.3 2009, januari - mars

Under det första kvartalet av 2009 förvärrades situationen i Ukraina och resten av Europa drastiskt och åtgärder togs från båda bankerna. Indikatorerna pekade på att en nedskrivningsprövning måste göras redan i mars för investeringarna i Ukraina.¹⁰⁷ Swedbank poängterar i sin delårsrapport att det inte är uteslutet att nedskrivningar på den goodwill som är knuten till investeringarna i Baltikum i framtiden måste skrivas ned.¹⁰⁸

På grund av den drastiskt försämrade ekonomin i Ukraina har båda bankerna gjort stora nedskrivningar av all den goodwill som är kopplad till investeringarna i Ukraina. Detta betyder en nedskrivning på 594 miljoner kronor för SEB och en nedskrivning på cirka 1,1 miljarder kronor för Swedbank.¹⁰⁹ (se tabell 1 och 2)

¹⁰³ Årsredovisning Swedbank, 2008, s. 82

¹⁰⁴ Ibid. s. 82

¹⁰⁵ Årsredovisning Swedbank, 2006, s.72

¹⁰⁶ Årsredovisning Swedbank, 2008, s.82

¹⁰⁷ Delårsrapport SEB, jan-mars 2009, s. 3; Delårsrapport Swedbank, jan-mars 2009, s. 2

¹⁰⁸ Delårsrapport Swedbank, jan-mars 2009, s. 2

¹⁰⁹ Delårsrapport SEB, jan-mars 2009, s. 16; Delårsrapport Swedbank, jan-mars 2009, s. 27

5.4 Swedbanks och SEB: nedskrivningar

Respondent	Följt Swedbank i:	Följt SEB i:
Analytiker A	5 år	5år
Analytiker B	Sedan 2008 (nuvarande position) / 1995 (från andra positioner inom företaget)	Sedan 2008 (nuvarande position) / 1995 (från andra positioner inom företaget)
Analytiker C	2 år	7 år

Tabell 3: Intervjuobjekt, finansanalytiker

Finansanalytikerna tolkar SEB:s och Swedbanks agerande på liknande sätt. De ser nedskrivningarna i Ukraina som en nödvändig åtgärd till följd av Ukrainas försämrade ekonomi. Analytiker A ser tre anledningar till Swedbanks stora nedskrivningar i Ukraina. Att Ukrainas ekonomi har försämrats mycket mer än vad som kunnats förutspå är en förklaring. För att motivera priset Swedbank betalade var de tvungna att anta en hög tillväxt. Nu när den förväntade tillväxten är minimal måste Swedbank omvärdera värdet på verksamheten.

Ukrainas försämrade tillväxt är, som sagt, en förklaring som delas av samtliga analytiker. Analytiker A:s andra förklaring är att banken vill undvika en stor förlust vid en eventuell försäljning. Analytiker A menar att åtminstone Swedbank har indikerat att en framtida försäljning av verksamheten i Ukraina kan bli aktuell:

Den nya ledningen har tydligt indikerat att fokus kommer att vara Sverige och Baltikum. Genom att skriva ner värdet nu när den ekonomiska situationen är så pass dålig kan man undvika att göra en stor förlust vid en försäljning.

Den tredje förklaringen given av analytiker A är att anledningen bakom Swedbanks agerande grundar sig i bankens önskan att signalera till marknaden att den förra ledningen begått ett misstag. Detta är en åsikt som delas av analytiker C som påpekar att den förra ledningen gav en alltför positiv syn på utvecklingen i öst. Analytiker C pekar även på att det troligtvis kommer att ske fler nedskrivningar under den närmaste framtiden, då i Baltikum.

När det gäller SEB tolkar analytiker B och C nedskrivningarna på samma sätt som i fallet med Swedbank. Ukraina har inte levt upp till den ekonomiska tillväxt som förväntats. Analytiker A menar dessutom att SEB, med hänsyn till Swedbanks agerande, skulle få svårt att motivera att inte göra nedskrivningar:

Tror att det är svårt för SEB att motivera att inte skriva ner goodwill i Ukraina med tanke på vad Swedbank gjorde plus att det är en mycket mindre summa för SEB. Lika bra att få det gjort.

Analytiker B lyfter även fram att det är betydelsefullt hur tidigt företaget ser de potentiella förlusterna och hur man hanterar dessa, vilket uppges som anledningen till att SEB gjorde sina nedskrivningar först i början av 2009. Analytiker B uttrycker sig så här:

A lot has to do with how you apply your provisioning policies: how early you recognise potential losses.

5.4.1 Big bath-redovisning

Finansanalytikerna är inte entydiga i sina svar när det gäller big bath och huruvida Swedbanks och SEB:s agerande kan tolkas utifrån detta fenomen. Analytiker B menar att relativt sett, det vill säga sett till goodwillen, är det fråga om big bath. Analytiker A menar också att det delvis kan förklaras utifrån hypotesen om big bath men utvecklar inte resonemanget ytterligare. Analytiker C ger följande förklaring:

När marknaden förväntar sig svaga resultat ”kostar” det inte så mycket att ta bort övervärden som ändå marknaden ifrågasätter. Marknaden vet då att inga ytterligare nedskrivningar kan komma framöver på den tillgången och resultaten ser förmodligen bättre ut kommande kvartal

Ytterligare förklaringar som ges av finansanalytikerna angående bankernas agerande är bankernas vilja att vinna tillbaka förtroendet. Analytiker A lyfter fram Swedbanks oförmåga att kommunicera med marknaden den senaste tiden:

Jag tror att den nya ledningen har insett att ett av de största problemen Swedbank har är att kommunikationen med marknaden inte har fungerat på ett bra sätt och förtroendet för banken är i botten. Genom att göra stora nedskrivningar i Ukraina försöker man komma ikapp problemen och visa att man har koll på läget.

Enligt analytiker A ligger det även en psykologisk effekt bakom agerandet – att visa investerarna att man nu tagit bort risken att i framtiden behöva skriva ned goodwillen i Ukraina.

Som jag skrev ovan har nedskrivningarna ingen egentlig betydelse (förutom en signal att man betalt för mycket) men det kan finnas en psykologisk effekt att man inte vill belasta resultatet med nedskrivningar man kan undvika.

5.5 Nedskrivningar av goodwill

Respondent	Erfarenhet	Auktoriserad
Revisor A	Banker sedan 1985	1990
Revisor B	Noterade bolag, små, medelstora företag	1972-73

Tabell 4: Intervjuobjekt, revisorer

Det finns stora bedömningssvårigheter vid nedskrivningar av goodwill. Det är de båda revisorerna eniga om. Det är främst värderingen av tillgångsposten goodwill som är problematisk och svår. Då det är framtida kassaflöden som ligger till grund för värderingen finns det en osäkerhet i bedömningen. Båda revisorerna poängterar att det finns utrymme för subjektivitet. Revisor B uttrycker det på följande sätt:

[...] vilka bedömningssvårigheter uppstår [...] ni vet ju ungefär vilken formel man gör om man nu ska göra en kassaflödesanalys och bedöma värdet på den [...] eftersom du ska bedöma värdet baserat på framtida strömmar av inbetalningar, så är det klart det är upplagt för subjektivitet.

Revisor B menar att det blivit en betydligt svårare fråga sedan nedskrivningstest av goodwill infördes. Det var ett väsentligt mindre problem när goodwillen skrevs av på max 20 år. Revisor B uttrycker sitt missnöje med de nya riktlinjerna enligt IFRS:

Jag tycker att det är grundläggande galet för det blir godtyckligt.

Även revisor A delar denna åsikt och menar att det var enklare när goodwillen skrevs av planenligt. Nu är det betydligt svårare vilket revisor A uttrycker:

Jag kan ju säga att det är en av de allra svåraste frågorna som vi revisorer har med att göra, de här goodwillposterna.

Tolkningsutrymmet i standarden ser båda revisorerna som problematiskt. Båda anser att företagen kan använda tolkningsutrymmet till sin egen fördel. Huruvida de väljer att göra det är olika från fall till fall. Revisor A menar att det är relativt vanligt förekommande. Revisor B är något försiktigare i sitt uttalande, men hävdar bestämt att företag tenderar att utnyttja situationen vid vd-byte. Revisor B menar då att den nya vd:n vill rensa bort diskutabla poster i balansräkningen som den gamle vd:n aldrig skulle ha ifrågasatt. Det är ett exempel på hur tolkningarna kan skilja sig åt när det gäller värdering av goodwill.

Även revisor A exemplifierar hur företagen använder tolkningsutrymmet när det gäller goodwill:

Går det dåligt för ett företag så vill man ju gärna hålla på sin goodwill och inte skriva ner för hårt på den. Går det bra så är man ju kanske lite mer benägen att prata om att det finns ett nedskrivningsbehov.

Tolkningsutrymmet i standarden ger möjligheten att påverka resultatet i en önskad riktning, vilket kan påverka bilden av företaget. Revisor A framhäver att om en tillgång, såsom goodwill, är värderad för högt, visar företaget ett större eget kapital än vad som egentligen är fallet. Det i sin tur påverkar investerarnas syn på företaget.

Båda revisorerna är eniga om att det är en kombination av tolkningsutrymmet och den mänskliga faktorn som ligger bakom ett beteende som earnings management. Revisor A säger:

Det är ju standarden som ger utrymme att göra så här [...] visst är det tolkningsutrymmet som ger incitament men sedan som i allt annat finns det drag av mänsklig faktor också, så det är väl en kombination.

5.5.1 Svårigheten att upptäcka earnings management

Det är inte lätt att upptäcka earnings management eftersom det, som ovan nämnts, är subjektiva bedömningar som ligger till grund vid värderingarna. Revisor B menar att det är svårt att avgöra om företagets bedömningar är felaktiga, då det handlar om osäkra bedömningar om framtiden. Även revisor A är av denna åsikt. För att hävda att företagets framtidsprognoser är felaktiga måste revisorn ha starka belägg för detta. Båda poängterar hur svårt detta är då det handlar om just subjektiva prognoser.

Revisor B lyfter fram ett exempel på hur subjektiviteten kan vara avgörande vid värdering av goodwill:

Den gamle vd:n hade lätt att motivera befintligt goodwillvärde och den nye vd:n hade lätt att säga att det här håller inte och så sitter revisorn mittemellan och vad ska han göra? [...] Det är ju klart att känns det osannolikt så får man ju skriva något i revisionsberättelsen men här är ju ett spann av värden som kan vara rimligt [...]

Som revisor A påpekar är det revisorns plikt att rapportera om han eller hon anser att företagets värderingar är felaktiga. I första hand rapporterar revisorn till styrelsen för att ge dem en möjlighet att korrigera felet. Om de trots allt står fast vid sin värdering tvingas revisorn skriva en avvikande mening i revisionsberättelsen. Revisor A poängterar dock att revisorerna måste vara oerhört övertygade och noga kunna dokumentera varför de skriver en oren revisionsberättelse.

5.5.2 Big bath-redovisning och income smoothing

Revisorerna är inte eniga om huruvida företagens nedskrivningar påverkas av konjunkturen. Revisor B hävdar att noterade företag tenderar att göra mer nedskrivningar under lågkonjunktur. Revisor A menar å andra sidan att det är företagets resultat som påverkar hur stora nedskrivningarna blir. Det är alltså inte konjunkturen i sig som påverkar, utan det är främst resultatet för det specifika företaget som avgör nedskrivningarnas storlek. Vid dåliga resultat försöker företaget göra mindre nedskrivningar, och vid goda resultat vill de göra större nedskrivningar för att få skattemässiga avdrag.

När det gäller big bath-redovisning har revisor A upplevt det i bankbranschen:

Det har jag upplevt rätt så påtagligt i år hos många banker, inte bara dem jag är inblandad i [...] det har ju varit stora kreditförluster, man förväntar sig stora kreditförluster framöver [...] 15 miljoner back eller 17 miljoner upplevs liktydiga på något sätt och därför har man försökt köra ut så mycket man har kunnat.

Revisor B är också villig att hålla med om att big bath-redovisning förekommer. Det är utrymmet för bedömningar som gör big bath-redovisning möjligt.

[...] när det gäller bokslut så är det inte objektivt rätt på kronan utan där är ju ett utrymme för bedömningar [...]

Resultatutjämning är också förekommande enligt de båda revisorerna. Revisor B uttrycker det som:

[...] i ett företag som går bra så har man som regel en större försiktighet än ett företag som går dåligt [...] då brukar man ju säga att ett bra bokslut är oftast bättre än vad man visar och att ett dåligt bokslut är oftast sämre än vad man visar.

Även revisor A har uppfattningen att resultatutjämning förekommer, men inte inom bankbranschen. Revisor A hävdar:

I bankerna har jag aldrig känt av det här med resultatutjämning, det kan jag säga. I bankerna är det mer av det ni kallar big bath.

Ingen av de två revisorerna anser att resultatutjämning är en användbar metod att förbättra informationen om framtida kassaflöden. Det är dock delade meningar om resultatutjämning är accepterat eller inte. Revisor A anser aldrig att det är en bra metod då de, som revisorer, har till uppgift att kontrollera att företagen redovisar ett resultat så nära det verkliga resultatet som möjligt. Revisor B menar att det går att resultatutjämna inom ramen för vad som är tillåtet enligt god redovisningssed genom att medvetet söka upp alla ”problem” som finns i balansräkningen. Detta kan exempelvis ske, som revisor B poängterar, när en ny vd har tillsatts eller när konjunkturen svänger.

[...] du kan ju ha en medveten taktisk tanke och det har man ju sett när man har en ny vd där han dammsuger balansräkningen och säger ”nu ska vi sätta fokus på alla tillgångsposter, är det något som ska skrivas ned?” [...] sedan finns det klart också psykologiskt, kanske lite omedvetet att, beroende på konjunktur och annat [...] så är det klart det påverkar stämningläget och bedömningarna.

5.6 *Finansanalytiker vs revisorer*

Båda revisorerna poängterar att de inte är så insatta i SEB och Swedbank, men de har ändå uppfattningen att det kan röra sig om big bath-redovisning, åtminstone i Swedbanks fall.

Revisor A säger:

Jag tror att det är lite däråt i och med att man vet att de har fått väldigt mycket dålig press alltså, Swedbank [...] så jag tror att de försöker få undan så mycket skit som möjligt nu. Rent ut sagt på ren skånska.

Revisor B menar att anledningen till Swedbanks stora nedskrivningar hänger samman med att de nyligen bytt vd. Detta resonemang håller även revisor A med om:

Det är ett väldigt stort incitament då det kommer en ny vd. Ja, då vill ju de att det ska vara så rent som det går.

Således är både finansanalytiker och revisorer överrens om att Swedbanks ageranden kan kopplas till deras vd-byte. Även om de inte direkt uttrycker sin åsikt om huruvida det kan ses som ett big bath ser samtliga vd-bytet som ett incitament för nedskrivningarna.

Analytiker A och B framhåller att nedskrivningarna inte har någon egentlig betydelse för bankens ekonomiska ställning, då det inte handlar om någon faktisk kassaflydestransaktion. Analytiker B förklarar SEB:s och Swedbanks agerande när det gäller nedskrivningar av goodwill på följande sätt:

It makes sense to do that, but it is an opaque exercise and has little significance from an equity valuation perspective (already discounted).

Detta är en åsikt som respekteras av revisorerna, även om de inte håller med om den. Revisor A menar att nedskrivningarna är av betydelse, men att de beror på företagets situation och tillgångar. Om företaget har en stor goodwillpost jämfört med övriga tillgångar har nedskrivningen av goodwill självklart en stor betydelse. Revisor B är av samma åsikt och påpekar dessutom att många företag på svenska börsen har stora goodwillposter. Detta kan vara en fara när man ser på eget kapital och företagets soliditet, då dessa tillgångar, i många fall, kan ses som tveksamma. Revisor A tror även att det i sin tur påverkar allmänhetens syn på företaget.

5.7 Sammanfattning av empirin

Det kan konstateras att tolkningsutrymmet gällande goodwill i IAS 36 är stort. Nedskrivningar av goodwill är en av de svåraste bedömningsfrågorna inom redovisningen enligt revisorerna. Standarden öppnar upp möjligheten för subjektivitet och i och med det finns tillfälle till earnings management, i form av big bath-redovisning och resultatutjämning.

Det empiriska materialet visar på möjligheten att tolka och analysera Swedbanks och SEB:s nedskrivningar av goodwill utifrån fenomenet big bath-redovisning. De olika respondenternas uttalanden om bankerna kan tolkas utifrån ett big bath-resonemang även om det inte uttrycks explicit. När det gäller resultatutjämning har inget stöd åt hypotesen påträffats i det empiriska materialet, åtminstone inte inom bankbranschen.

Det empiriska materialet kommer i följande kapitel analyseras utifrån den teoretiska referensramen. Här kommer således även de breda analytiska teorierna positiv redovisningsteori och institutionell teori inkluderas.

6 Analys

I detta kapitel analyseras det empiriska materialet utifrån den valda teoretiska referensramen.

6.1 Big bath-redovisning

Årsredovisningarna visar att såväl Swedbank som SEB valt att skriva ned goodwillposterna i Ukraina i sin helhet. Det kan tolkas som en signal att big bath-redovisning tillämpas av de båda bankerna. Verkligheten är dock inte fullt så enkel. Nedskrivningarna kan inte ses som en isolerad variabel som ensam förklarar fenomenet big bath. Big bath är i sin tur inte den enda tolkningen som kan förklara nedskrivningarna. Det gäller att beakta kontexten. Möjligheten finns att nedskrivningarna förklaras utifrån helt andra faktorer än de som beskrivs med hjälp av fenomenet big bath. Det behöver till exempel inte ligga strategiska tankar om resultatstyrning bakom nedskrivningarna, de kan helt enkelt vara ekonomiskt förvarbara.

Som tidigare nämnts menar Penman att företagen använder sig av big bath för att skjuta vinsten till framtida år.¹¹⁰ Bankernas agerande kan tolkas utifrån ett sådant perspektiv men med tanke på den rådande finanskrisen är det troligt att även andra ekonomiska skäl ligger bakom deras agerande. Finansanalytikerna ser nedskrivningarna som en nödvändig åtgärd till följd av Ukrainas försämrade ekonomi. Samtidigt poängterar de hur svårbedömd framtiden är och hur viktig bankernas förmåga att riskanalysera är.

När omgivningens förväntningar på resultatet är låga kan det finnas skäl att påverka resultatet i en negativ riktning. Då det i nuläget råder lågkonjunktur och framtidstron är en smula dyster kan det finnas incitament hos bankerna att rensa upp inför kommande perioder. Enligt revisorerna finns det en uppfattning om att en förlust oftast uppfattas liktydigt oavsett storlek. Därför passar företagen på att rensa ut tvivelaktiga tillgångar om tillfälle ges. Finansanalytikerna delar denna åsikt och uttrycker att det inte kostar så mycket för företagen att eliminera övervärden som ändå ifrågasätts.

Huruvida det görs större respektive mindre nedskrivningar beroende på konjunkturen kan diskuteras. Revisor B hävdar att det finns en benägenhet att göra fler nedskrivningar när det råder lågkonjunktur. Revisor A framhåller däremot att nedskrivningarnas storlek beror mer på företagets resultat än på konjunkturen. När resultatet är dåligt vill företagen undvika att göra nedskrivningar och när resultatet är bra vill de passa på att göra nedskrivningar. Detta resonemang får stöd i hypotesen om resultatutjämning, vilket diskuteras

¹¹⁰ Penman, S. H, (2003): *Financial statement analysis and security valuation*

vidare nedan. Revisor A poängterar dock att resultatutjämnning inte är vanligt förekommande bland bankerna, det gäller främst andra branscher.

Hos bankerna är big bath-redovisning mer vanligt, och även om revisor A inte vill koppla det till konjunkturen kan det påpekas att revisor A förkunnar att det främst förekommit 2008 och 2009. Således kan det tolkas som om nedskrivningarna har en koppling till konjunkturen, åtminstone bland de företag som är konjunkturkänsliga. För om resultatet är dåligt och det beror på lågkonjunkturen, finns det trots allt en koppling mellan konjunktur och nedskrivningar. Bankbranschen är som tidigare nämnts en konjunkturkänslig bransch. Detta visar sig genom att både Swedbank och SEB presenterar ett sämre resultat under åren 2008 och första kvartalet 2009, på grund av den rådande finanskrisen, i jämförelse med exempelvis 2006 och 2007 då det rådde högkonjunktur.

Ett motiv som lyfts fram när det gäller big bath-redovisning är företagets benägenhet att redovisa låga resultat i samband med ett vd-byte. Swedbank har, som bekant, nyligen bytt vd vilket kan tolkas som ett motiv till nedskrivningarna, åtminstone de som gjordes 2009. Det empiriska materialet visar att såväl finansanalytiker som revisorer har uppfattningen att vd-bytet kan ha påverkat nedskrivningarna i Ukraina. Det skedde dock inget vd-byte i SEB men ändå tolkar finansanalytikerna de båda bankernas agerande på samma sätt. Förklaringen till nedskrivningarna ligger således inte enbart i vd-bytet.

Hos Swedbank kan det dock tolkas som om vd-bytet haft en betydande roll, men exakt hur betydelsefullt det varit går inte att säga. Finansanalytikerna påpekar att det är ett sätt för banken att skylla gamla misstag på den förra ledningen samtidigt som utsikterna för den nye vd:n förbättras. Banken ges tillfälle att återigen visa handlingskraftighet i ett försök att vinna tillbaka förlorat förtroende. Även revisorerna framhåller den nya vd:ns möjligheter att rensa ut och städa upp ordentligt för att nå bättre resultat framöver. Det bör dock poängteras att Michael Wolf tillträdde först mars 2009 och var således inte inblandad i nedskrivningarna 2008.

Även om såväl finansanalytikerns som revisorernas uttalanden kan tolkas i termer av big bath-redovisning, är det viktigt att inse att andra faktorer kan ligga bakom. En naturlig förklaring är, som sagt, den rådande finanskrisen och den starkt försämrade ekonomin i Ukraina. Hela bankbranschen har fått ta mycket stryk och hård kritik. Förväntningarna på utvecklingen i Östeuropa grusades, kanske av anledningar som låg utanför de enskilda bankernas kontroll. Den ökade globaliseringen resulterar i att alla blir beroende av varandra och faller en, så faller alla. Att ta avstånd från globaliseringen kan knappast ses som ett alternativ för bankerna då de riskerar att hamna i underläge gentemot konkurrenskraftiga globala aktörer.

För att operationalisera begreppet big bath-redovisning har två definitioner använts. Den första är Elliott och Shaws definition om att det troligtvis förekommer big bath om nedskrivningen är på mer än en procent av tillgångens bokförda värde.¹¹¹ I tabell 5 framgår det att nedskrivningarna som Swedbank

¹¹¹ Elliott, John A. Shaw, Wayne H. (1988): *Write-offs as accounting procedures to manage perceptions*

respektive SEB har gjort överstiger denna procentsats. Detta kan tolkas som att båda bankerna har använt sig av förfarandet big bath-redovisning. Då det inte framkommer hur stora goodwillposter bankerna har i respektive delårsrapport kunde inte uträkningen utföras för det första kvartalet 2009.

1 % av tillgångens värde				
	<i>Nedskrivningar / tillgångens värde (Ukraina)</i>		<i>Nedskrivningar / tillgångens värde</i>	
År:	Swedbank	SEB	Swedbank	SEB
2005	0	0	0	0
2006	0	0	0	0
2007	0	0	0	0
2008	55 %	0	7,5 %	0
2009, Q1	100 %	100 %		

Tabell 5: 1 procent av tillgångens värde (Källa: Egen)

Den andra operationaliseringen är den Haraldson *et al* använder i sin uppsats där de menar att det förmodligen förekommer big bath-redovisning om nedskrivningen leder till en fem-procentig resultatpåverkan.¹¹² I bankernas fall (se tabell 6) har nedskrivningarna en betydligt större påverkan än fem procent, i alla fall under första kvartalet 2009. Även Swedbanks nedskrivning under 2008 har en stor resultatpåverkan även om den inte är lika betydande. Detta tyder även här på att det i båda bankernas fall har förekommit big bath.

5 procent resultatpåverkan		
	<i>Nedskrivningar / (rör.res. e. fin.post + nedskr.)</i>	
År:	Swedbank	SEB
2005	0	0
2006	0	0
2007	0	0
2008	9,2 %	0
2009, Q1	52,1 %	24,8 %

Tabell 6: 5 procents resultatpåverkan (Källa: Egen)

Även då båda operationaliseringarna visar på att det troligtvis förekommit big bath-redovisning hos bankerna är det viktigt att poängtera att dessa mått enbart är två definitioner som försöker spegla fenomenet. Det kan även förekomma stora nedskrivningar utan att det behöver vara big bath-redovisning.

¹¹² Haraldson, K, et al, (2007): *Big bath accounting – En studie om ledningens beteende*

6.2 Resultatutjämnning

Då såväl Swedbank som SEB valt att göra stora nedskrivningar i en tid då det råder lågkonjunktur kan det tolkas som om resultatutjämnning inte förekommer hos bankerna. Tolkningen grundar sig i antagandet om att företag undviker att ta nedskrivningar då resultatet är dåligt, ett antagande som kännetecknar fenomenet resultatutjämnning. Om SEB och Swedbank ägnat sig åt resultatutjämnning borde de inte valt att ta nedskrivningarna under åren 2008 och 2009, utan när de haft bättre resultat, exempelvis under 2006 och 2007.

Det är dock inte möjligt att helt utesluta att resultatutjämnning existerar hos bankerna även om det empiriska materialet pekar åt det hållet. Andra åtgärder kan ha genomförts för att stabilisera resultatet. Studien intresserar sig, som sagt, enbart för nedskrivningar av goodwill men det är viktigt att komma ihåg att det finns ytterligare resultatutjämnande åtgärder att tillgå. Bankerna kanske inte åskådliggör alla kostnader, utan väntar med en del till senare perioder. Det är inte omöjligt att resultatet i själva verket är ännu sämre. Revisor B slog fast att ett dåligt resultat oftast är sämre än vad företaget visar. Om så är fallet med Swedbank och SEB får framtiden utvisa.

Som tidigare nämnts hävdar revisor A att resultatutjämnning inte förekommer i bankbranschen, utan att det i denna bransch är mer vanligt med big bath-redovisning. Revisor A påpekar dock att resultatutjämnning förekommer inom andra branscher. Huruvida det går bra eller dåligt för företaget avgör om och när de väljer att skriva ned goodwillen, vilket överensstämmer väl med fenomenet resultatutjämnning. Branschtillhörighet kan således anses påverka förekomsten av resultatutjämnning. Bristen på empiriska bevis som ger stöd åt detta fenomen kan således, i denna undersökning, bero på valet av att begränsa studien till endast bankbranschen.

Som tidigare diskuterats finns det en uppfattning om att resultatutjämnning kan gynna såväl utövare som användare. Det är en uppfattning som inte delas av revisorerna. De menar att resultatutjämnning handlar om att mörka det verkliga resultatet och kan således inte ses som en metod för att förbättra informationen för användaren. Teorierna som framhåller att det finns en bra sida av resultatutjämnning får således inget stöd i empirin. Värt att notera är att empirin enbart lyfter fram revisorernas åsikter. Övriga intressenter har eventuellt en annan syn på saken.

Självklart är det revisorernas plikt att se till att resultatet som företaget redovisar i de finansiella rapporterna följer god redovisningssed och är korrekt återgivna. Det är dock oklart om revisorerna har möjligheten att förhindra resultatutjämnning i alla lägen. Att upptäcka earnings management är nämligen inte det enklaste, något som diskuteras vidare i nästa stycke.

6.3 Earnings management

Enligt teorin om earnings management är det tolkningsutrymmet i standarderna som öppnar upp möjligheterna att påverka resultatet. Företagsledningen väljer då det tillvägagångssätt som gynnar dem bäst. Dessa påståenden får stöd av det empiriska materialet. Nedskrivningar av goodwill är beroende av subjektiva bedömningar, eftersom IAS 36 är utformad med ett inslag av tolkningsutrymme. Företagsledningen kan således använda tolkningen till sin egen fördel. Huruvida de väljer att göra det beror dock på situationen. Har företaget exempelvis bytt vd, som i fallet med Swedbank, kan den nye vd:n se det som fördelaktigt att rensa ut diskutabla poster från balansräkningen. Hade den gamle vd:n suttit kvar hade posterna troligtvis aldrig blivit ifrågasatta.

Om det är tolkningsutrymmet eller det mänskliga beteendet som orsakar earnings management kan diskuteras. Det empiriska materialet stödjer en kombination av de båda. Tolkningsutrymmet skapar möjligheten, medan beteendet uppstår på grund av åtskilliga motiv. Med tanke på att det är människor bakom utformandet av standarderna kan det finnas bakomliggande motiv även där. Vill företagen ha tolkningsutrymme försöker de få dessa önskemål uppfyllda. Teori och praktik måste mötas någonstans på vägen, och då det är människor inblandade i båda läger är det inte möjligt att hålla redovisningen objektiv. Det går således inte att bortse från den mänskliga faktorn.

Tidigare gjorde företagen avskrivningar på goodwill. Det gavs då inte lika stort utrymme för godtycklighet. Kanske är det således standarden som ska förändras för att eliminera de subjektiva inslagen i redovisningen. Revisor B hävdar exempelvis att det var bättre förr, när det gjordes planerliga avskrivningar av goodwill. Problemen med goodwill var inte lika påtagliga då, eftersom värdet skrevs av varje år. Nu när det istället ska ske nedskrivningsprövningar varje år finns det betydligt mer svängrum för subjektivitet och således en större grad av osäkerhet i bedömningarna.

Som framgår av det empiriska materialet är det svårt att upptäcka earnings management. Revisorerna påpekar att det är mycket svårt att avgöra om företaget gjort fel bedömningar, särskilt när det gäller värderingar av goodwill. Detta kan således ses som ett problem, då en eventuell manipulation av siffrorna aldrig upptäcks. Det innebär att de enda som har tillgång till all information är företagsledningen. Intressenter, såsom aktieägare, långgivare, revisorer et cetera förs följaktligen bakom ljuset, och de finansiella rapporterna förlorar sitt grundläggande syfte.

Finansanalytikerna lyfter fram Swedbanks oförmåga att kommunicera med marknaden på ett önskvärt sätt och menar att nedskrivningarna kan vara ett sätt att signalera till marknaden att de har för avsikt att rycka upp sig framöver. De försöker nu återvinna förtroendet och skyller tidigare problem på den förra ledningen. Sett ur den synvinkeln kan nedskrivningarna anses vara ett positivt tecken och om det då handlar om earnings management kan det i så fall klassificeras som bra sådan.

Det är även viktigt att påpeka att subjektiviteten inte alltid behöver ses som negativ. Enligt den positiva redovisningsteorin behövs tolkningsutrymmet för företagets anpassningsförmåga. Scott påpekar också att det finns en god sida av earnings management som kan gynna användarna, vilket relateras till förväntningarna på företagets resultat och agerande. Detta förutsätter dock att marknaden är effektiv och förväntningarna rationella, och även om så vore fallet kvarstår dock det faktum att enbart företagsledningen har tillgång till all väsentlig information.¹¹³ Det är följaktligen svårt att påvisa empirisk hur marknaden reagerar på earnings management.

Motiven bakom earnings management är att möta omvärldens förväntningar på företagets resultat samt ledningens önskan att möta de uppsatta målen. Det empiriska materialet ger inga entydiga svar på de bakomliggande motiven, men det ligger troligtvis såväl taktiska som psykologiska motiv bakom, vilket åtminstone två respondenter lyfter fram. De psykologiska motiven kan vara såväl medvetna som omedvetna, detta diskuteras i avsnittet nedan om institutionell teori. De taktiska motiven är av en nyttomaximerande karaktär, och diskuteras mer ingående i efterföljande del som handlar om positiv redovisningsteori.

6.4 Positiv redovisningsteori

Inom positiv redovisningsteori betonas bland annat den kontext som företaget verkar i, vilken är direkt avgörande för ett företags överlevnadsmöjligheter. När det gäller SEB:s och Swedbanks situation har kontexten på flera sätt förändrats under det gångna året. Lovande framtidsutsikter har förvandlats till dystra prognoser, framförallt när det gäller Östeuropa. Samtliga finansanalytiker framhäver detta som den främsta orsaken till bankernas nedskrivningar.

I Swedbanks fall finns det troligtvis även en koppling mellan nedskrivningarna av goodwill och vd-bytet, åtminstone när det gäller nedskrivningarna 2009. Att avgöra hur stor del vd-bytet har i jämförelse med lågkonjunkturen och den ekonomiska situationen i Östeuropa är omöjligt att säga. Det skulle krävas intern information av högsta kvalitet för att avgöra något sådant. Sett till SEB är kanske vd-bytet inte alls av betydelse eftersom SEB har gjort nedskrivningar utan att byta vd.

Enligt PAT väljer ledningen att utnyttja redovisningsprinciperna för att maximera sin egen nytta. På så sätt kan Swedbanks agerande, när det gäller nedskrivningarna av goodwill, tolkas som ett sätt för ledningen att nyttomaximera. Den nya ledningen gör rent hus för kommande perioder. Ett förfarande som förekommer enligt revisorerna. Å andra sidan menar finansanalytikerna att det mycket väl kan komma fler reserveringar i framtiden. Ett påstående som stämmer väl överens med revisor B:s uttalande om att ett dåligt resultat oftast är sämre än vad företaget visar. Fler nedskrivningar av goodwill i Ukraina kan dock inte göras framöver då Swedbank respektive SEB redan skrivit ned all goodwill där, vilket framgår av de finansiella rapporterna.

¹¹³ Scott, W. R. (2009): *Financial accounting theory*

PAT framhåller vikten av tolkningsutrymmet i standarderna och den möjlighet till anpassning som det innebär. Samtidigt får det opportunistiska beteendet hos företagsledningen inte ta överhanden. Sett till bankernas agerande kan det ifrågasättas om det opportunistiska beteendet inte tagit överhanden, åtminstone under tidigare perioder. Finansanalytikerna betonar att det funnits en övertro på utvecklingen i Ukraina. Kan denna övertro förklaras med ledningens förhoppningar att nå kortsiktiga mål till förmån för sig själva? Troligtvis ja, även om bankerna inte uttalat det menar analytiker A att, åtminstone Swedbank, via sina nedskrivningar signalerar detta.

6.5 Institutionell teori med sociologisk prägel

Inom den institutionella teorin med sociologisk prägel ser man inte enbart till de ekonomiska faktorerna utan även till de mänskliga avsikterna, såväl medvetna som undermedvetna. De avsikter som ligger bakom styr således redovisningen, och det handlingsutrymme som finns inom redovisningen möjliggör detta.

Revisor B lyfter upp det psykologiska och omedvetna i sitt resonemang om hur ledningen väljer att påverka resultatet i en viss riktning. Det kan finnas taktiska, medvetna tankar som leder till vissa åtgärder, såsom nedskrivningar. Dessutom kan det finnas en omedveten tanke som påverkar valet av nedskrivningar. Den omedvetna tanken kan innefatta konjunkturen och dess påverkan. Även om det inte är en uttalad orsak till nedskrivningarna kan den ligga till grund till agerandet.

Det omedvetna kan tyckas vara abstrakt, och resonemanget blir lätt spekulativt när detta kommer på tal, men det är trots allt viktigt att ha i åtanke att det kan finnas mer än en förklaring. Även om bankerna agerar på ett sätt och finansanalytikerna och övriga intressenterna tolkar det inträffade utefter deras agerande, kan det finnas betydligt mer under ytan. Omedvetna tankar som inte ens företagsledningen har analyserat eller erkänt för sig själva. Tanken är spännande, men risken att bli för spekulativ sätter stopp för vidare diskussion, åtminstone i den här uppsatsen.

Det kan konstateras att omgivningens förväntningar har stor betydelse för hur bankerna väljer att agera. När det gäller SEB:s nedskrivningar finns det en efterhärmande effekt att beakta som kan tolkas utifrån den institutionella teorin. Analytiker A lyfter upp denna aspekt och poängterar att SEB skulle få svårt att motivera att inte göra några nedskrivningar, med tanke på vad Swedbank valt att göra. Det kan liknas med de efterhärmande påtryckningar som den institutionella teorin lyfter fram. Viljan att anpassa sig till omgivningens förväntningar medför att SEB härmar Swedbank.

Ett agerande, ett val, en nedskrivning kan tolkas olika beroende på vem det/den berör. Finansanalytikerna hävdar att nedskrivningarna inte har någon egentlig ekonomisk betydelse för bankerna och syftar då till att det inte sker någon kassaflödestransaktion. Revisorerna däremot tolkar nedskrivningarna annorlunda och påpekar att det är betydelsefullt då det påverkar såväl resultat som balansräkning.

Vad de olika intressenterna anser vara viktigt avgör hur de ser på bankernas agerande. En finansanalytiker kan se nedskrivningarna som obetydliga eftersom de intresserar sig för kassaflöden. En revisor kan däremot uppfatta nedskrivningarna som betydelsefulla, eftersom de har ett annat perspektiv på rapporterna. De har dessutom i uppgift att se till att redovisningen upprättas enligt god redovisningssed.

Den institutionella teorins utformning av formella och informella institutioner skiljer på de regler som finns utformade och den profession som utövar och upprättar redovisningen. Detta kan tolkas som att redovisningen inom företaget tillhör den informella institutionen eftersom de framställer de finansiella rapporterna. Den formella institutionen består då av de normer som IFRS innefattar. Revisorns uppgift är att se till att den informella institutionen följer det ramverk som den formella institutionen tillhandahåller. Om det fungerar som det ska blir informationskostnaderna låga då rapporterna ger en rättvisande bild av företaget. Som tidigare nämnts är det svårt för revisorerna att upptäcka earnings management. Således finns en risk att rapporterna trots allt blir missvisande och informationskostnaderna höga.

7 Resultat

I detta kapitel ges svar på studiens problemformulering och en återkoppling till studiens syfte. Därefter förs en diskussion över resultatet och förslag ges till fortsatta studier.

7.1 Resultat

Syftet med studien var att undersöka om och hur svenska banker använder ekonomiskt omotiverade nedskrivningar av goodwill för att styra sitt resultat beroende på konjunkturen. För att uppfylla syftet besvaras nedanstående problemställningar:

- **Hur gör de svenska storbankerna, SEB och Swedbank, nedskrivningar av goodwill när det råder hög- respektive lågkonjunktur?**

Undersökningen visar att de två fallföretagen Swedbank och SEB har valt att göra liknande val när det gäller nedskrivningar av goodwill. Båda bankerna har valt att skriva ned hela beloppet på de goodwillposter som är kopplade till investeringarna i Ukraina. Dessa nedskrivningar gjordes i slutet av 2008 och i början av 2009, under en tid som karakteriseras av lågkonjunktur. Under tidigare år, då det varit högkonjunktur, har bankerna däremot inte gjort några nedskrivningar. Det går således att konstateras att SEB och Swedbank valt att ta nedskrivningarna i lågkonjunktur, sett till den granskade konjunkturcykeln. Detta tyder på att det inom bankbranschen finns en tendens att ta nedskrivningar när det råder lågkonjunktur.

- **Vilka orsaker ligger bakom bankernas nedskrivningar?**

Analysen visar på att orsakerna bakom bankernas nedskrivningar kan förklaras utifrån fenomenet big bath-redovisning. Detta beroende på att bankerna valt att ta stora nedskrivningar när det råder lågkonjunktur, vilket stämmer väl överens med hypotesen. Konjunkturen är en stor bakomliggande faktor då bankerna tillhör en konjunkturkänslig bransch. Övriga faktorer som spelar in är omgivningens låga resultatförväntningar, Ukrainas försämrade ekonomi och bankernas dåliga resultat. Dessutom visar det empiriska materialet att Swedbanks vd-byte spelat en betydande roll, åtminstone när det gäller nedskrivningarna 2009.

Bankernas nedskrivningar går däremot inte att förklaras utifrån mothypotesen resultatutjämning. Detta på grund av att bankerna valt att göra nedskrivningar i lågkonjunktur, vilket de borde undvika enligt hypotesen om resultatutjämning.

7.2 Resultatreflektion

Studien ger empiriskt stöd åt hypotesen om big bath-redovisning. Det innebär att de bakomliggande motiven till bankernas nedskrivningar troligtvis går att förklaras utifrån hypotesen. Företagsledningen är de enda som känner till de verkliga bakomliggande motiven till nedskrivningarna. Då intern information inte fanns att tillgå är resultatet baserat på utomstående observationer och reflektioner. Sett till respondenternas bakgrund och kunskap går det likväl att ge stöd åt hypotesen.

Hypotesen om resultatutjämning får inget stöd i undersökningen. Resultatet visar på att resultatutjämning inte är förekommande i bankbranschen men det utesluter inte möjligheten att det existerar inom andra branscher, det får framtida forskning påvisa.

Då studien enbart innefattar två fallföretag kan resultatet inte användas för statistiska generaliseringar. Resultaten kan dock ses som ett försök mot en framtida generalisering om big bath-redovisning inom bankbranschen i Sverige. Om fler undersökningar görs där resultatet testas på ett större antal banker kan det eventuellt generera en intersubjektivitet som accepteras av flera personer.

Varje konjunkturcykel är den andra olik och studien inkluderar, som tidigare nämnts, enbart en cykel. Om studien inkluderat flera konjunkturcyklar skulle den externa giltigheten ökat. Det var dock inte möjligt att inkludera fler än en cykel beroende på att nedskrivningar av goodwill, enligt IAS 36, infördes 2005. Således var det inte aktuellt att inkludera tidigare cykler, även om det varit intressant att jämföra den nuvarande finanskrisen med 90-talets kris.

Ovannämnda begränsningar i studien visar på att vidare forskning inom området är välkommet. Det kan till exempelvis vara intressant att undersöka andra branscher, framtida konjunkturcykler, och andra fallföretag.

Hypoteserna anses även vara intressanta att undersöka med ett annat angreppssätt än det som använts i studien. Det kan till exempelvis genomföras via ett experiment, där spelteorin används för att hitta förklaringar till earnings management och dess bakomliggande motiv.

Källförteckning

Litterära källor

Artsberg, Kristina, (2005): *Redovisningsteori – Policy och praxis*, andra upplagan, Liber, Malmö

Bryman, Alan, Bell, Emma, (2005): *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber, Malmö

Falkman, Pär, (2000): *Teori för redovisning*, Studentlitteratur, Malmö

Fregert, Klas, Jonung, Lars, (2005): *Makroekonomi – Teori, Politik & Institutioner*, andra upplagan, Studentlitteratur, Malmö

Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS (2008) FAR/SRS Förlag, Stockholm

Jacobsen, Dag I, (2002): *Vad, hur och varför?*, Studentlitteratur, Lund

Marton, Jan, Falkman, Pär, Lumsden, Marie, Pettersson, Anna Karin, Rimmel, Gunnar, (2008): *IFRS – i teori och praktik*, Bonniers, Stockholm

Parkin, Michael, Powell, Melanie, Matthews, Kent, (2000): *Economics*, fjärde upplagan, Addison-Wesley Publishing company, USA

Penman, Stephen H, (2003): *Financial statement analysis and security valuation*, andra upplagan, McGraw-Hill/Irwin, Boston

Riahi-Belkaoui, Ahmed, (2004): *Accounting Theory*, femte upplagan, Cengage Learning EMEA, Chicago

Scott, William R, (2009): *Financial accounting theory*, femte upplagan, Pearson Prentice Hall, Toronto

Schön, Lennart, (2000): *En modern svensk ekonomisk historia – Tillväxt och omvandling under två sekel*, SNS Förlag, Stockholm

Artiklar

Beidleman, Carl, (1973): Income Smoothing: the role of management, I: *The Accounting Review*, vol. 48, nr. 4, 1973, s. 653-667

Collin, Sven-Olov Yrjö, Tagesson, Torbjörn, Andersson, Anette, Cato, Josefin, Hansson, Karin, (2009): Explaining the choice of accounting standards in municipal corporations: Positive accounting theory and institutional theory as competitive or concurrent theories, I: *Critical Perspectives on Accounting*, vol. 20, nr. 2, 2009, s. 141-174

Elliott, John A. Shaw, Wayne H. (1988): Write-offs as accounting procedures to manage perceptions, I: *Journal of Accounting Research*, vol. 26, Supplement, 1988, s. 91-119

Falkman, Pär, Tagesson, Torbjörn, (2008): Accrual accounting does not necessarily mean accrual accounting: Factors that counteract compliance with accounting standards in Swedish municipal accounting, I: *Scandinavian Journal of Management*, vol. 24, nr. 3, 2008, s.271-283

Fudenberg, Drew, Tirole, Jean, (1995): A theory of income and dividend smoothing based on incumbency rents, I: *Journal of Political Economy*, vol. 103, nr. 1, 1995, s. 75-93

Healy, Paul M, (1985): The effect on bonus schemes on accounting decisions, I: *Journal of accounting and economics*, nr. 7, 1985, s. 85-107

Marton, Jan, (2008): Redovisning: Redovisning och den kreativa klassen, I: *Balans*, nr. 11, 2008, s. 29

Precht, Elisabeth, (2007): Är IFRS en tickande bomb?, I: *Balans*, nr. 10, 2008, s. 21-24

Shen Lie, (2008): Relationships between the Earnings Management and Accounting Standards, I: *The Journal of American Academy of Business, Cambridge*, vol. 13, nr. 2, 2008, s. 154-159

Stolowy, Hervé, (2004): Accounts manipulation: A literature review and proposed conceptual framework, I: *Review of Accounting & Finance*, vol. 3, nr. 1, 2004, s. 5-66

Watts, Ross, Zimmerman, Jerold, (1990): Positive Accounting Theory: A Ten Year Perspective, I: *The Accounting Review*, vol. 65, nr. 1, 1990, s. 131-157

Walsh, Paul, Craig, Russel, Clarke, Frank, (1991): 'Big bath accounting' using extraordinary items adjustments: Australian empirical evidence, I: *Journal of Business Finance & Accounting*, vol. 18, nr. 2, 1991, s.173-189

Weberman, Ben, (1986): Rumpelstilzchen Accounting, I: *Forbes*, vol. 137, nr. 4, 1986, s. 30-32

Uppsatser

Ardenstedt, Therese, Friberg, Jessica, (2007): *Resultatutjämnning: en jämförelsestudie efter införandet av IFRS*, Kandidatuppsats, Södertörns Högskola

Bengtsson, Hjalmar, Johansson, Gustav, (2008): *Är Big bath en, av aktiemarknaden, accepterad redovisningspraxis?*, Kandidatuppsats, Södertörns Högskola

Haldorson, Karl, Karnefors, Björn, Sandberg, Sebastian, (2007): *Big bath accounting – En studie om ledningens beteende*, Kandidatuppsats, Högskolan i Borås

Pettersson, Sandra, Simolin, Marielle, (2007): *Nedskrivning av goodwill - Konst eller vetenskap?*, Kandidatuppsats, Uppsala Universitet

Sandberg, Helena, Tuula, Bianca, Vahlberg, Karin, (2006): *Bedömningar vid nedskrivning av goodwill*, Kandidatuppsats, Handelshögskolan i Göteborg

Svensson, Susanna, Wahlberg, Karolina, (2004): *Resultatutjämnning – en studie av taktiska åtgärder i de finansiella rapporterna*, Magisteruppsats, Linköpings Universitet

Elektroniska källor

Finansinspektionens webbplats:

www.finansinspektionen.fi/Swe/Publicerat/Pressmeddelande/20_2008.htm,
2009-04-24

SEB:s webbplats:

www.seb.se, 2009-05-03

Sveriges televisions webbplats:

http://mobil.svt.se/2.22620/1.1482372/fortroendet_for_bankerna_har_rasat
2009-05-02

Swedbanks webbplats:

www.swedbank.se, 2009-05-03

Sydsvenskan webbplats:

<http://sydsvenskan.se/ekonomi/article427928/Swedbank-rasar-pa-borsen.html>
2009-04-29

Veckans affärers webbplats:

www.va.se/nyheter/2009/04/30/sa-skapades-den-svenska-su/index.xml
2009-05-02

Rapporter

Delårsrapport SEB, januari-mars 2009

Delårsrapport Swedbank, januari-mars 2009

Institutet för tillväxtpolitiska studier, (2001): *Den nya ekonomin – en studie med regionalt perspektiv utifrån debatten och litteraturen*, Östersund

Årsredovisning Handelsbanken, 2008

Årsredovisning Nordea, 2008

Årsredovisning SEB, 2006

Årsredovisning SEB, 2008

Årsredovisning Swedbank, 2006

Årsredovisning Swedbank, 2007

Årsredovisning Swedbank, 2008

Muntliga källor

Analytiker A, e-postintervju, 2009-05-07

Analytiker B, e-postintervju, 2009-05-06

Analytiker C, e-postintervju, 2009-05-08

Artsberg, Kristina, föreläsning 2009-04-15

Revisor A, besöksintervju, 2009-05-15

Revisor B, telefonintervju, 2009-05-15

Bilaga 1

Intervjufrågor till finansanalytikerna:

Vi skulle uppskatta om du utvecklade dina svar så mycket som möjligt, tack.

- 1) Hur länge har du följt Swedbank respektive SEB?
- 2) Hur tolkar du Swedbanks nedskrivningar av goodwill i de två senaste kvartalsrapporterna?
- 3) Anser du att nedskrivningen av goodwill är proportionerlig sett till Ukrainas försämrade ekonomi?
- 4) Hur tolkar du SEB:s nedskrivningar av goodwill i den senaste kvartalsrapporten?
- 5) Anser du att nedskrivningen av goodwill är proportionerlig sett till Ukrainas försämrade ekonomi?
- 6) Vilka drivkrafter kan ligga bakom beteendet och vad vill bankerna uppnå med sitt agerande? Kan det tolkas utifrån hypotesen om big bath-redovisning?
- 7) Om du har följt en eller båda bankerna under en längre tid, kan du se samma beteende hos dem under tidigare lågkonjunkturer?
- 8) I Sydsvenskan 2009-04-23 uttalade sig Rodney Alfvén, bankanalytiker och analyschef på Chevreux, på följande sätt angående Swedbank:

”Det här är den första rapporten som den nye vd:n Michael Wolf presenterar, och då brukar man försöka ta ut liken ur garderoben. Den här rapporten karaktäriseras av detta”

Lite längre ner i artikeln förklarar Rodney:

”Swedbank skriver av de baltiska krediterna väldigt aggressivt, och samma sak gäller Ukraina. Man kan tolka det på två sätt: antingen är situationen värre än man trott, eller så gör man tidigt stora reserveringar för att inte behöva göra så mycket framöver.”

Är du av samma åsikt? Utveckla gärna resonemanget!

Vill du vara anonym i din medverkan?
Vill du ta del av arbetet när det är klart?

Tack så mycket för din medverkan!

Bilaga 2

Intervjuguide till revisorerna:

1. Berätta lite om dig själv: Titel? Erfarenhet inom branschen?
2. Vilka bedömningssvårigheter uppkommer i samband med nedskrivningar av goodwill?
3. Anser du att det finns ett stort utrymme för subjektivitet vid värderingen av goodwill?
4. Hur kan företagen använda detta tolkningsutrymme till sin fördel?
5. Vad finns det i så fall för konsekvenser av det för företaget och andra intressenter?
6. Hur upptäcker revisorer earnings management?
7. Hur agerar du som revisor när sådant beteende uppdagas?
8. Är det den mänskliga faktorn eller tolkningsutrymmet i standarden som ligger bakom förekomsten av "earnings management"? Vad anser du?
9. Har du i din roll som revisor upplevt att företag gör större respektive lägre nedskrivningar när det råder högkonjunktur? Vad beror det på?
10. Har du i din roll som revisor upplevt att företag gör större respektive lägre nedskrivningar när det råder lågkonjunktur? Vad beror det på?
11. Har du i din roll som revisor upplevt att företag använt sig av big bath-redovisning? På vilket sätt? Via nedskrivningar eller andra åtgärder?
12. Har du i din roll som revisor upplevt att företag använt sig av resultatutjämnning? På vilket sätt? Via nedskrivningar eller andra åtgärder?
13. SEB och Swedbank har, som bekant, gjort stora nedskrivningar av goodwill i Ukraina. Kan det ses som big bath-redovisning Varför? Varför inte?
14. Vi har även intervjuat finansanalytiker angående Swedbanks och SEB:s nedskrivningar. De menar att nedskrivningarna inte har någon egentlig betydelse för företaget och dess intressenter då det inte handlar om någon kassaflödestransaktion. Delar du denna åsikt eller har du som revisor en annan uppfattning?
15. Hur ser du på resultatutjämnning? Är det ett medvetet sätt att manipulera siffrorna för att förbättra resultaten eller är det en användbar metod som förbättrar informationen om framtida kassaflöden?